

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Pavína Millionová

**Imigrace z Turecka ve Francii v kontextu
imigrační politiky Francie**

Bakalářská práce

Praha 2011

Autor práce: **Pavlna Millionová**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Matějka**

Oponent práce: **PhDr. Emil Souleimanov Ph.D.**

Rok obhajoby: **2011**

Bibliografický záznam

Pavčina MILLIONOVÁ, „Imigrace z Turecka ve Francii v kontextu imigrační politiky Francie“ (bakalářská práce, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2011), 43. Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ondřej Matějka.

Abstrakt

Bakalářská práce *Imigrace z Turecka ve Francii v kontextu imigrační politiky Francie* analyzuje přistěhovalectví z Turecka do Francie počínaje 60. léty a konče současným stavem. Imigranti z Turecka začali v 60. letech do Francie přicházet jako zahraniční pracovní síla, tzv. *main-d'oeuvre*. Postupem času k nim přibyla řetězová imigrace a žadatelé o azyl. Text se postupně věnuje jednotlivým etapám imigrace a dává je do souvislostí s tehdy aktuální imigrační politikou Francie. Zmiňuje též podmínky v Turecku, které emigraci podnítily. Práce pomocí rozboru jednotlivých imigračních etap vytváří obraz vzájemné propojenosti jednotlivých imigračních vln. Prokazovaná závislost etap turecké imigrace odkrývá slabý vliv imigrační politiky Francie na redukci imigrace jako takové. Text naopak směřuje k závěru, že ačkoli absolutního zamezení imigrace není možné dosáhnout, imigrační politika státu imigraci ovlivňuje, a to co do způsobu vstupu imigrantů do hostitelské země, struktury imigrace a následného statusu přistěhovalců. Cílem práce je vsadit jev turecké imigrace do Francie do kontextu podmínek nastavených imigrační politikou přijímací země. V tomto smyslu chce práce poukázat na měnící se strukturu přistěhovalců z Turecka a způsob imigrace. Jako celek upozorňuje na nedostačující prostředky demokratického systému imigraci zabránit.

Abstract

The thesis *Turkish Immigration in France in the Context of French Immigration Policy* analyses the influx of Turkish immigration into the French state. It covers the period from the 1960s to the present. In the 1960s immigrants from Turkey started entering France as guest workers and after a while they were joined by chain immigrants and asylum seekers. All the stages of immigration are discussed in the text one by one and they are examined as a phenomenon that has been heavily influenced by French immigration policy. The rate

and form of the influence of French immigration policy constitutes the main aim of the paper. It also introduces the conditions in Turkey that have led people to emigrate. The paper addresses the common linkages between each stage in the immigration process and the subsequent development from one stage into the next. It is argued that such an interconnection limits the influence of French immigration policy to significantly reduce, or even halt, the immigration process. On the other hand where it does not influence the amount of immigrants in total, it affects immigration in the way immigrants from Turkey enter France. It also modifies the composition of immigrants and their status in the host country.

The target of the paper is to place the issue of Turkish immigration into France most prominently in the context of conditions created by the French state and its immigration policy. This the paper demonstrates the changing structure within the immigration process into France over time and the selective mode by which certain Turkish immigrants enter France over others. Overall the paper highlights the inability of the French democratic system to prevent the long-term process of immigration.

Klíčová slova

Imigrace, Turci, *main-d'oeuvre*, *les sans papiers*, slučování rodin, CAI

Keywords

Immigration, Turks, *main-d'oeuvre*, *les sans papiers*, family reunification, CAI

Rozsah práce: 78 458 znaků

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně souhlasím s tím, aby byla práce zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely v souladu s autorským právem.

V Praze dne 19. května 2011

Pavčina Millionová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Ondřeji Matějkovi za vstřícnost při vedení mé práce a za užitečné poznámky.

Institut mezinárodních studií
Teze (projekt) bakalářské práce

JMÉNO:

PAVLÍNA MILLIONOVÁ

E-mail:

millionovap@seznam.cz

Semestr:

Letní

Akademický rok:

2008/2009

Název práce:*Imigrace z Turecka ve Francii v kontextu imigrační politiky Francie***Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):**

LS, 2010/2011

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Michal Kubát PhD.

Vedoucí práce:

PhDr. Ondřej Matějka

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Přistěhovalectví, migrace obecně, probíhala ve všech historických etapách. Její příčiny, důsledky a problémy s ní spojené se liší dle té či oné epochy. Imigrační otázka, kterou se chci zabývat je výlučně tématem století dvacátého, potažmo přítomnosti. Dvacáté století a současnost je charakteristická zrychleným tempem změn a stejně tak překotná a složitě uchopitelná je i otázka imigrace a její řešení. Analýzu přístupu Francie k problematice - za pomoci zkoumání konkrétní skupiny imigrantů a jejich postavení - považuji za přínosný krok k pochopení chyb, pozitiv i budoucích kroků na poli imigračním.

Předpokládaný cíl:

Práce si klade za cíl poukázat na míru a způsob vlivu imigrační politiky Francie na konkrétní skupinu přistěhovalců původem z Turecka. Jde o to vykreslit, jak jednotlivé trendy v imigrační politice Francie imigraci z Turecka modifikovaly a modifikují. Obecným záměrem práce je upozornit na vliv imigrační politiky státu na strukturu imigrace a způsob imigrace. Zároveň je cílem zdůraznit, že možnosti imigrační politiky imigraci úplně zastavit jsou v demokratickém systému velmi omezené.

Základní charakteristika tématu:

Práce *Imigrace z Turecka ve Francii v kontextu imigrační politiky Francie* se zabývá politickým přístupem Francie k přistěhovalectví (imigraci) a jeho konkrétním dopadem na imigranty pocházející z Turecka. Důvodem pro výběr tématu je složitě postavení a role, kterou v Evropě hrají nejen turečtí imigranti, ale turecký národ obecně.

Francie tradičně zastává model politiky asimilace. Asimilace cílí svůj zájem na integraci jednotlivce v (nejen) kulturních hranicích přijímané společnosti. Francouzští Turci, ačkoli ve francouzském prostředí méně výrazná skupina, představují druhou nejpočetnější tureckou komunitu v Evropě. Turci mezi sebou tradičně udržují těsné vazby, což ale v případě života ve Francii neznamena pád na okraj společnosti. Ačkoli Turci nepředstavují problematickou složku francouzské společnosti, jsou v důsledku příslušnosti k muslimské entitě obecně chápáni v širším kontextu muslimských imigrantů.

Předpokládaná struktura práce:

Práce vyjde z obecné charakteristiky jevu imigrace původem z Turecka ve Francii a postupně přejde v analýzu jednotlivých etap imigrace.

První kapitola obecně popíše přistěhovalectví z Turecka do Francie. Tím, že chronologicky vylíčí vývoj imigrace od 60. let 20. století do současnosti, vytvoří první část práce základnu dalším kapitolám. Ty jednotlivé fáze následně rozeberou. Kapitola také poskytne základní statistické informace o imigrantech z Turecka.

Zbýlé čtyři kapitoly se budou postupně věnovat pracovní imigraci, řetězové a rodinné imigraci, nucené imigraci a současnému vývoji příchodu imigrantů původem z Turecka do Francie. Každá kapitola se zabývá jak odlišnými podmínkami imigrace, tak jinou strukturou imigrantů i jiným časovým obdobím imigrace.

Základní literatura:

1. Samim Akgönül, "Islam turc, islams de Turquie: acteurs et réseaux en Europe," *Politique étrangère* 70, č. 1 (2005), <http://www.persee.fr> (staženo 8. 12. 2010).
2. Ahmet Akgündüz, *Labour Migration from Turkey to Western Europe, 1960-1974: A Multidisciplinary Analysis*. Ashgate Publishing, (2008).
3. Andrea Baršová, Pavel Barša, *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku* (Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005).
4. Catherine Gokalp, „L'émigration turque en Europe et particulièrement en France“, *Population* 28, č. 2 (březen-duben 1973), <http://www.jstor.org>. (staženo 16. 10. 2010).
5. Verda Irtis-Dabbagh, *Jeunes issus de l'immigration de Turquie en France: Etat des lieux, analyse et perspective* (Paris: L'Harmattan, 2003).

6. Alain Jund, Paul Dumont and Stéphane de Tapia, *Enjeux de l'immigration Turque en Europe: Les Turcs en France et en Europe* (Paris: C.I.E.M.I. L'Harmattan, Paris, 1995).
7. Riva Kastoryano, *Être Turc en France: Réflexions sur Familles et Communauté* (Paris: C.I.E.M.I. L'Harmattan, 1986).
8. Ural Manço, "Des organisations socio-politiques comme solidarités islamiques dans l'immigration turque en Europe", *Les Annales de l'Autre Islam*, Institut national des Langues et des Civilisations orientales, č. 4 (leden 1997).
9. Gaye Petek-Salom, „Nouvelles figures de la migration et accueil personnalisé: L'exemple de primo-arrivants de Turquie,“ *VEI Enjeux* 125 (červen 2001), http://www.revues-plurielles.org/php/index.php?nav=zoom&no=36&no_article=10596 (staženo 10. 1. 2011).
10. Stéphane de Tapia, „Les entreprises turques d'Europe: intégration socio-économique de l'immigration et expansion économique“, *Méditerranée* 106 (2006), <http://mediterranee.revues.org/index448.html> (staženo 17. 1. 2011).
11. Stéphane de Tapia, *Migrations et Diasporas Turques: Circulation Migratoire et Continuité Territoriale* (Paříž: IFEA, Maisonneuve & Larose, 2005).
12. Michèle Tribalat, „Chronique de l'immigration,“ *Population (French Edition)* 51, č. 1 (leden - únor 1996), <http://www.jstor.org> (staženo 10. 1. 2011).
13. Patrick Weil, *La France et ses étrangers: L'aventure d'une politique de l'immigration de 1938 à nos jours* (Paris: Gallimard, 1995).

Podpis studenta a datum

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí bakalářského semináře

Garant oboru

Obsah

Obsah.....	10
Úvod.....	11
1 Imigrace z Turecka ve Francii.....	15
1.1 Kdo je a kdo není Turek?	15
1.2 Historický exkurs	15
1.3 Etnická a náboženská pluralita turecké komunity ve Francii.....	18
1.3.1 Turečtí Kurdové ve Francii	18
1.3.2 Alévis ve Francii	19
1.4 Imigrace z Turecka v číslech.....	19
2 Migrace za prací	21
2.1 <i>Main-d'oeuvre</i> : první vlna turecké imigrace do Francie	22
2.2 Samostatná výdělečná činnost.....	24
2.2.1 Oděvní průmysl	25
2.3 <i>Les sans papiers</i>	26
3 Řetězová migrace	29
3.1 Slučování rodin	33
3.1.1 Endogamie.....	35
4 Nucená migrace.....	37
5 Turecká imigrace do Francie: druhá polovina 90. let až současnost.....	41
5.1 Vazby mezi imigrační a integrační politikou: přesah imigračního procesu do agendy integrace.....	44
Závěr.....	46
Summary	49
Použitá literatura	51

Úvod

Francie patří mezi tradiční přistěhovalecké země. Do 20. století vítala imigraci převážně z důvodů demografických, kdy pro slabý přirozený přírůstek potřebovala povzbudit ekonomiku dodatečnou pracovní silou zvenčí. Etnická mozaika imigrantů se tehdy skládala převážně z obyvatel sousedních krajin. Důvod je nasnadě, nízká mobilita tehdejšího obyvatelstva. Ve 20. století se imigrační trend postupně proměnil ve prospěch imigrantů z kulturně odlišných oblastí. Ti se, v kontrastu k imigrantům ze sousedních zemí, v důsledku lišících se zvyků a kulturního zázemí hůře a déle začleňovali do francouzské společnosti.

Práce *Imigrace z Turecka ve Francii v kontextu imigrační politiky Francie* se soustředí na téma imigrace původem z Turecka ve Francii. Postupně jsou rozebírány jednotlivé imigrační vlny. Cílem práce je demonstrovat, jak se trendy v imigrační politice francouzského státu promítly do typů imigrace pocházející z Turecka. Jak se imigrační politika na struktuře imigrace podepsala? Jak imigrace, konkrétně ta původem z Turecka, na změny a postoje politiky francouzského státu reaguje? Současně budou jako důvod pro imigraci do Francie vykresleny i podmínky v Turecku.

Proč imigranti z Turecka a proč ve Francii? V Evropské Unii v roce 2001 žilo 3 127 691 osob pocházejících z Turecka. V roce 2005 již 4 600 000.¹ Přistěhovalci z Turecka tak tvoří největší skupinu, která imigrovala do Evropy.² Dalším neméně důležitým faktorem, který vedl k výběru tureckých imigrantů, je jejich vztah k samotné Evropě. Na mysli vytane jednak geografická sounáležitost s kontinentem, jednak snahy o začlenění Turecka do evropských politických struktur. Otázka míry zapojení Turecka do Evropy je v historii EU přibližně stejně stará jako poválečná turecká imigrace do západní Evropy. Počátky nalezneme v roce 1959, kdy Turecko podalo žádost o přidružení k EHS. Aktuálně probíhající přístupové rozhovory Turecka k EU navíc doprovázejí rozporuplné názory na jeho potenciální plnoprávné členství v EU. Z tohoto důvodu považují tendence v imigraci z Turecka do Evropy za hodnotné vodítko při dalším posuzování Turecka jako možného partnera v evropských záležitostech.

Země s největší tureckou komunitou na svém území jsou sestupně Německo, Francie a Nizozemí. Rozdíl ve velikosti původem turecké populace mezi Německem a Francií a Nizozemím je téměř desetinásobný. V Německu a Nizozemí se jedná o minoritu nejdůležitější. Ve Francii se staví na roveň imigrantů z Tuniska a za zbylými imigranty ze

¹ Nutno vzít v potaz rozšíření EU v roce 2004.

² Nejvíce jich imigrovalo do Německa, kde v roce 2005 žilo 2 642 000 osob původem z Turecka. Altay Manço, *Turcs en Europe: l'heure de l'élargissement* (Paris: L'Harmattan, 2006), 25-39.

severní Afriky zaostává. Francii jsem si vybrala, protože z kvantitativního hlediska se jedná o imigraci významnou, ale z hlediska kvalitativního stojí ve stínu imigrace ze severní Afriky. Tím pádem má dostatečnou velikost na to, aby fungovala jako komunita a vytvářela vlastní struktury. Zároveň jí ale, v porovnání se severoafrickými imigranty, omezený počet příslušníků nedovoluje se ze společnosti úplně vydělit, vytvářet vlastní čtvrti a viditelně se segregovat. Vidět to je na turecké čtvrti Saint-Denis v Paříži, kde vedle tureckých a kurdských obchodů návštěvník narazí i na pakistánské nebo čínské prodejce. V neposlední řadě není pověst turecké komunity ve Francii tolik zatížena předsudky společnosti a není chápána jako vyobrazení celospolečenského problému. Slovo „tolik“ jsem použila, protože je nutné brát v potaz tendenci francouzské společnosti zahrnovat imigranty z Turecka do obecné kategorie muslimů. Tím se ocitají „v jednom pytli“ s přistěhovalci ze severní Afriky, které již francouzská společnost jako problém vnímá.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola mapuje přistěhovalectví z Turecka do Francie jako celek. Chronologicky popisuje její vývoj od 60. let 20. století do současnosti a vytváří tak základnu dalším kapitolám, které jednotlivé fáze následně rozeberou. Věnuje se etnickému, náboženskému a sociálnímu složení imigrantů z Turecka a podává základní statistické informace o těchto imigrantech.

Druhá kapitola se zastavuje u pracovní imigrace jako zakládajícím článku imigrace z Turecka ve Francii. Kromě fenoménu zahraniční *main-d'oeuvre*, jehož byli imigranti z Turecka součástí, se kapitola věnuje samostatné výdělečné činnosti imigrantů z Turecka a následku restriktivní imigrační politiky, *les sans papiers*. V souvislosti se samostatnou výdělečnou činností se kapitola zmiňuje o textilních dílnách, primárně v Paříži, které se ve Francii v 70. letech staly doménou tureckých imigrantů.

Třetí kapitola rozebírá řetězovou imigraci, konkrétně se zaměřuje na slučování rodin a praxi sňatků francouzských Turků s partnerem vyrůstajícím v Turecku. Jedná se o druhou fázi imigrace po pracovní imigraci. Zároveň je důsledkem první etapy, kdy do Francie přijíždí rodiny již přítomných pracovníků. V souvislosti s předmětem kapitoly se také zaobírám otázkou vzniku komunity imigrantů z Turecka a otázkou řetězové imigrace lidí v rámci jedné rodiny, vesnice, etnika nebo náboženské příslušnosti.

O politicky motivované imigraci, uprchlictví z Turecka pojednává čtvrtá kapitola. Uprchlíci z Turecka směřující do Evropy, v našem případě do Francie, se stali tématem po vojenském převratu z 12. září 1980. Bezprostředně po puči byla na vině opatření proti levicové opozici, kurdským elitám i proti obyčejnému kurdskému obyvatelstvu. Za dlouhodobý problém ústící v emigraci platí protikurdské nálady turecké společnosti a boj státu proti Kurdské straně pracujících PKK.

V páté kapitole se věnuji současnému vývoji. Jde o zmapování přílivu imigrantů za posledních deset a patnáct let (1998-2008 a 1994-2002), vysvětlení dokumentu Přijímací a integrační kontrakt CAI a o úvahu nad probíhajícím sblížením imigrační a integrační politiky skrze CAI. Zavedení CAI do praxe v roce 2003 a uzákonění povinnosti přijetí CAI imigranty od roku 2007 dostalo imigranty do pozice, kdy osvojení si francouzštiny a základních pravidel z francouzského veřejného života je pro ně závazné.

Co se literatury týče, problematika imigrace i imigrační politiky je vzhledem k aktuálnosti a naléhavosti tématu zpracována dostatečně. V otázce imigrace pocházející z Turecka zdroje existují spíše v rovině komparace nebo v rovině případových studií německého případu a částečně i Beneluxu. Situace Turků ve Francii není častým námětem studií zejména pro naléhavost poměrů, ve kterých se nachází tamní mnohem početnější skupina imigrantů a jejich potomků původem ze severní Afriky.

Práce se primárně opírá o francouzskou literaturu. Bereme-li v potaz smysl práce, tedy zasadit do kontextu francouzské imigrační politiky imigraci z Turecka ve Francii, byla práce s primárními zdroji nezbytná. Z francouzské legislativy byl pro vznik práce nejdůležitější Zákon o vstupu a pobytu cizinců a o právu na azyl (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*). Informace, dokumenty související se současným vývojem ve francouzské imigrační politice poskytl online Francouzský úřad pro imigraci a integraci (*Office Français de l'Immigration et de l'Intégration*) OFII. Potřebné Statistické údaje byly k dohledání na internetových stránkách Národního institutu pro statistiky a ekonomické studie (*Institut national de la statistique et des études économiques*) INSEE a Národního institutu demografických studií (*Institut national d'études démographiques*) INED. Bohužel nelze statisticky doložit všechny oblasti, kterým se práce věnuje. Konkrétně v otázce imigrantů s ilegálním statutem se uchyluji k přibližným hodnotám pocházejícím ze zdrojů sekundární literatury, nikoli již z oficiálních statistik.

Jako o další pramen se práce opírá o osobní svědectví Turků žijících ve Francii. Protože osobní zpověď vnáší do textu subjektivitu toho daného imigranta, musíme mít při práci s ní na paměti její individuální charakter. Obecně je celá práce postavena na myšlence fakta doložit komentáři a příběhy konkrétních imigrantů. Práce se zabývá nedávnou historií, stále živým tématem, proto považuji výpovědi imigrantů³ za neopomenutelný materiál při obecné interpretaci problému. Příběhy přistěhovalců z Turecka jsou převzaté z publikací *Comment peut-on être Français?: 90 ouvriers turcs racontent* Rogera Estableta a *Turcs en France: Album de Familles* vydané pod hlavičkou organizace ELELE.

³ Jde jednak o rozhovory a jednak o vyprávění převzatá ze sekundární literatury.

Nejobsáhlejší skupina sekundární literatury pochází od autorů původem z Turecka působících a publikujících ve Francii. Důvod hledejme v tom, že imigraci z Turecka ve Francii zastihuje problematika přistěhovalců z Margebu. Zároveň mimo obecné téma muslimů ve Francii turecká komunita nevytváří samostatný problém. Proto se otázkou imigrace z Turecka do Francie zabývá přímo zainteresovaná skupina akademiků. Přestože pohled lidí pocházejících ze zkoumaného prostředí může vznést obavu ze subjektivity, vybranou literaturu považuji za objektivní v kontextu akademické prestiže institucí, které stojí jak za publikacemi, tak za samotnými autory. Nejčastěji se práce odvolává na díla autorů Stéphane de Tapia⁴ a Riva Kastoryano⁵. V podobném poměru práce odkazuje na knižní i odborné časopisecké publikace. Z odborných časopisů se konkrétně jedná o *Hommes et Migrations* a *Population*. Z literatury věnované tématu imigrace a imigrační politiky ve Francii obecně se práce opírá o knihu Patricka Weila *La France et ses étrangers: l'aventure d'une politique de l'immigration de 1938 à nos jours* a o články Michèle Tribalata, publikované ve výše zmíněném periodiku *Population*. S ohledem na terminologii migrace čerpám, kde je to možné, z knihy Andrey Baršové a Pavla Barši *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*.

⁴ Stéphane de Tapia je vedoucí výzkumu v Centru mezinárodních studií a výzkumu CRNS, a to jako člen Výzkumného centra pro Asii, Turecko a prostor bývalé Osmanské říše (CeRATO) a jako člen Migrinter (součást CNRS při univerzitách v Poitiers a Bordeaux).

⁵ Riva Kastoryano je vedoucí výzkumu v Centru mezinárodních studií a výzkumu CRNS v oblastech náboženství, evropské identity a transnárodního nacionalismu. Působí na Sciences Po v Paříži.

1 Imigrace z Turecka ve Francii

1.1 Kdo je a kdo není Turek?

Dle konstituce z roku 1924, článek 66, je za Turka považován každý, kdo je držitelem tureckého státního občanství.⁶ Z historie Turecké republiky odvodíme, že ústavní definice turecké národnosti z roku 1924 v praxi neobstála.⁷

Soner Çağaptay rozlišuje tři definice turecké národnosti. Nejvíce exklusivní, etnická definice turectví, vyhrazuje tureckou národnost pouze v Turecku žijícím etnickým Turkům islámské víry. Náboženská definice nebere v potaz etnický prvek. Podle nejpřístupnější, výše zmíněné, definice teritoriální jsou za Turky považováni všichni obyvatelé Turecké republiky bez ohledu na etnický původ a vyznání.⁸

V kontextu emigrace z Turecka do Francie se v souladu s výše uvedeným tedy nedá hovořit pouze o Turcích, ale lépe o osobách pocházejících z Turecka. K rozlišování jednotlivých menšin v rámci imigrace z Turecka se nicméně budu uchýlovat pouze v případě přímé souvislosti textu s daným etnikem, resp. náboženskou skupinou.

1.2 Historický exkurs

Imigrace z Turecka do Francie začala jako imigrace za prací. Z časového hlediska za ostatními přistěhovaleckými skupinami zaostala. Počáteční vlna imigrantů z Turecka směřujících do Evropy se váže ke konci 50. let 20. století. Destinací prvních do západní Evropy migrujících Turků se stalo Německo. Francie, společně se zeměmi jako Nizozemí nebo Rakousko, následovala, když kapacity německé ekonomiky již nepostačovaly k uspokojení záměrů, které migranty z Turecka do západní Evropy přiváděly.⁹ Kolem Německa se v zásadě vytvořil prstenec zemí, které se po Německu proměnily v útočiště Turků směřujících do Evropy. Přistěhovalcům (nejen tureckým) z období 50. až počátku 70. let patří v kontextu imigrace nálepka pracovních migrantů, francouzsky *main-d'oeuvre*,

⁶ Ústava Turecké republiky 1924, 1982, <http://www.anayasa.gen.tr/1982Constitution-1995-2.pdf> (Staženo 8. 1. 2010).

⁷ Problematické, často zpochybňované zahrnutí pod pojem Turek obyvatele arménského či kurdského etnika stavělo a staví oficiálně občanský charakter občanství Turecké republiky do nejasného světla. Praxe turecké občanství přibližuje spíše kulturnímu, etnickému modelu občanství.

⁸ Na území Turecké republiky žije multikulturní společenství, které je pozůstatkem mnohonárodnostní Osmanské říše: Kurdové, Lazové, Arabové, kavkazské národy, přistěhovalci z Balkánu (Albánci, Pomaci, Bosňáci), atd. Soner Çağaptay, "Reconfiguring the Turkish Nation in the 1930s", *Nationalism and Ethnic Politics* 8, č. 2 (Léto 2002): 69-77.

⁹ Mezi jednotlivými západoevropskými zeměmi a Tureckem byly podepsány bilaterální dohody o přijímání pracovní síly. První dohodu uzavřela Spolková republika Německo s Tureckem v roce 1961. Francie tak učinila 8. května 1965. Viz. Ahmed Akgündüz, *Labour Migration from Turkey to Western Europe, 1960-1974: A Multidisciplinary Analysis*. Ashgate Publishing, (2008): 61.

dočasně najímané pracovní síly ze zahraničí. Záměr, jež stál za tureckou imigrací od 50. do 70. letech, charakterizuje snaha o pozvednutí svého sociálního postavení v mateřské zemi vylepšením ekonomické základny své rodiny. Nejejektivnějším vykročením z nežádoucích poměrů se stal odchod za prací za hranice domoviny. V prvopočátcích se do Evropy vydávala spíše kvalifikovaná pracovní síla, která v Turecku nenacházela uplatnění odpovídající jejím schopnostem a představám. Postupně ji začala co do kvantity přesahovat vrstva nekvalifikovaných pracovníků z venkova, v Turecku marně hledajících práci.¹⁰ Zatímco druhá skupina se rozprchla napříč zeměmi západní Evropy, první skupina se usadila v Německu, které projekt nábory pracovníků z Turecka spustilo nejdříve.

Z pohledu jak země původu, tak země přistěhovalecké se tedy jednalo o dočasné cizince, kteří doplňovali chybějící pracovní sílu, ve velké většině nekvalifikovanou. Z hlediska tureckých tradic a smýšlení se i samotným imigrantům jevila cesta na Západ jako dočasná nutnost.¹¹ Styl uvažování, s jakým Turci k pobytu v zahraničí přistupovali, též nasvědčoval vidině návratu: „Když jsem v roce 1973 přijel do Francie, řekl jsem si, že tu zůstanu a budu pracovat jeden rok. Pak se vrátím. Před odjezdem jsem koupil v Istanbulu pozemek, na kterém jsem do budoucna počítal se stavbou rodinného domu. ...“¹² Typický turecký dělník z ciziny posílal většinu výdělků rodině žijící v Turecku. O veřejný, společenský život ve Francii se nestaral ani se jej neúčastnil. Jednak jej limitovala neznalost jazyka, jednak svůj pobyt ve Francii a veškerý výdělek zasvětil lepšímu životu v Turecku. Socializoval se v okruhu krajanů. Ve fázi, kdy běžel program najímání zahraniční *main-d'oeuvre*, segregovaná forma života netrápila ani většinou francouzskou společnost. Také pro ni šlo pouze o dočasně usazené pracovníky.

V okamžiku kdy ekonomický růst zvolnil tempo a hospodářská situace hostitelských zemí začala upadat, přišly ke slovu restriktce směrem k počtu přijímaných imigrantů. Nastal zlom, který naznačil neochotu v zahraničí najímané *main-d'oeuvre* dostát svému statusu a vrátit se domů. V předchozím odstavci citovaný stavební dělník vysvětluje změnu svého postoje: „... V návaznosti na obsazení Kypru v roce 1974 bylo na Turecko uvaleno embargo, které v Turecku vyústilo v rostoucí nezaměstnanost. Nakonec jsem se rozhodl vzít do Francie i svoji ženu, děti a ještě setrvat. Potom přišel státní převrat, 12. září 1980, a jakákoli vidina návratu se rozplynula.“¹³

¹⁰ Obecně lze říci, že prvními tureckými emigranty byli obyvatelé velkých a středně velkých tureckých měst. Teprve v závěsu následoval venkov. Mezi posledními odcházeli obyvatelé východního, zejména pak jihovýchodního, Turecka. Riva Kastoryano, *Être Turc en France: Réflexions sur Familles et Communauté* (Paris: C.I.E.M.I. L'Harmattan, 1986), 29-35.

¹¹ Ibid.

¹² Vyprávění Mustafa Alkis, in Elele, *Turcs en France: Album de Familles* (Paris: Bleu autour, 2006), 48-61.

¹³ Ibid.

Francie nesáhla k nucené repatriaci, jak se tomu dělo v Německu. Neučinila tak zřejmě pro stále tolerovatelný počet tureckých imigrantů, který na francouzském území v 70. letech pobýval. V roce 1974 však pravicová vláda prezidenta Valéry Giscard d'Estaingna pozastavila možnost další imigrace na své území. Zákon z července 1974 suspendující imigraci byl primárně adresován a zasáhl pracovní migranty. Francouzská vláda ukončila program najímání zahraniční pracovní síly. Jedince, kteří se rozhodli vrátit do Turecka, finančně podpořila. Přes útlum v imigraci, kterou ve velké míře představovali právě dělníci, pokračoval příliv cizinců, a to díky politice slučování rodin. Markantně tak ve Francii od 70. let vzrostl počet žen, případně dětí, jiného než francouzského původu.¹⁴ Slučování rodin pracovníků z počáteční vlny turecké imigrace do Francie se protáhlo do 90. let. Vedle rodinné imigrace začali Turci využívat kontaktů k řetězové migraci obecně a běžnými se staly sňatky ve Francii žijících Turků s v Turecku vychovanými partnery. Dalším, a trvalým, fenoménem imigrace z Turecka se v 80. letech stalo uprchlictví. Státní převrat v roce 1980 posloužil jako spouštěč. Mezi uprchlíky z Turecka převažují Kurdové.¹⁵

Konkrétní příklad: imigrace z Turecka do Bretaně

Turci přicházeli do Bretaně od počátku 70. let. Tehdy, v první vlně, se jednalo o nekvalifikovanou pracovní sílu, o muže z méně rozvinutých regionů Turecka¹⁶ najaté na práci ve stavebnictví a zemědělství. Stavebnictví dodnes dává práci 65% osob tureckého původu žijících v Bretani. Druhá vlna přistěhovalců z Turecka Bretaň zastihla v 80. letech. Patřili do ní lidé vzdělanější, než jim předcházející imigranti, kteří do Francie přicházeli za rodinou nebo kvůli dohodnutému sňatku. Do Francie, respektive do Bretaně, se též uchýlovali političtí uprchlíci z Turecka. Když se v 80. letech ve Francii objevili první kurdští uprchlíci, nebyli prvními tureckými Kurdy v Bretani. Kurdové, jako součást najímané pracovní síly z Turecka, přicházeli do Bretaně od počátku 70. let.¹⁷

Pro nedostatek pracovních nabídek se imigranti z 80. let, nehledě na svoji kvalifikaci, připojili k tureckým pracovníkům z let 70. Muži se uplatnili ve stavebnictví, ženy v zemědělsko-potravinářském průmyslu. Následně, když v 80. letech přišla krize ve stavebnictví, turečtí dělníci se začali osamostatňovat. Zakládali vlastní stavební firmy. V současnosti v Blosne (jižní předměstí Rennes) ze 100

¹⁴ Svobodná část dříve najímaných dělníků svým způsobem také napomáhala zvyšování počtu alochtonů v zemi. Pokud se hodlal turecký muž sídlící ve Francii oženit, vybral si ve většině případů budoucí choť v Turecku. Následně ji, již jako svoji manželku, přivedl do Francie. Kastoryano, *Être Turc en France: Réflexions sur Familles et Communauté*, 34.

¹⁵ Verda Irtis-Dabbagh, *Jeunes issus de l'immigration de Turquie en France: Etat des lieux, analyse et perspective* (Paris: L'Harmattan, 2003), 25-46.

¹⁶ Mezi rodišti imigrantů figurovala města na východě Turecka jako Trabzon, Erzurum, Gaziantep nebo Hatay.

¹⁷ Anne Yvonne Guillou, Martine Wadbled, „Maçons turcs, un exemple de stratification ethnique dans l'économie bretonne“, *Hommes et migrations* 1260 (březen-duben 2006): 81-95, http://www.hommes-et-migrations.fr/docannexe/file/1653/dossier_1260_dossier_1260_81_95.pdf (staženo 21. 1. 2011).

stavebních firem 43 vlastní lidé původem z Turecka. Jde o malé rodinné podniky. Žádná z 43 tureckých firem v Blosne v roce 2004 nezaměstnávala více jak 3 dělníky.¹⁸

V roce 2006 v Bretani žilo 4 až 5 tisíc osob tureckého původu. Jedná se o více než 10% všech cizinců a 5,8% imigrantů sídlících v Bretani.¹⁹

1.3 Etnická a náboženská pluralita turecké komunity ve Francii

Život a složení turecké komunity ve Francii odráží etnickou, náboženskou pluralitu (na něž se následně váže pluralita jazyková) turecké společnosti. Pokud tedy nelze hovořit o jedné komplexní skupině imigrantů z Turecka, i komunita jimi tvořená odráží pluralitní charakter turecké společnosti. Viditelnou náboženskou menšinu reprezentují Alévis a nezanedbatelnou etnickou menšinu představují původem turečtí Kurdové.²⁰ Vedle etnických a náboženských aspektů turecká komunita v důsledku řetězové imigrace kopíruje složení rodného regionu či přímo vesnice. Komunita tureckých imigrantů si uchovává solidární charakter,²¹ který ji pojil již v Turecku.

1.3.1 Turečtí Kurdové ve Francii

Kurdské etnikum v Turecku dle rozdílných průzkumů tvoří 10 až 23 procent turecké populace. V Turecku tedy žije kolem 10 miliónů Kurdů.²² V exilu ve Francii žije více než 150 tisíc Kurdů. Z toho 90% jich pochází z Turecka. Údaje jsou pouze přibližné. Oficiální sčítání lidu se ve Francii zaměřuje a dotazuje na národnost obyvatelstva. Otázka na etnickou příslušnost respondentů již není jeho součástí. Přestože rozhodující podíl kurdského exilu ve Francii reprezentují turečtí Kurdové, můžeme skupinu označit za geograficky různorodou. Komunita Kurdů je heterogenní i z hlediska socio-ekonomického. Velmi rozdílné socio-ekonomické zázemí Kurdů ve Francii pramení z původu jejich odchodu do exilu. Turecko

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid.

²⁰ Alévis tvoří 30% turecké společnosti a 1/6 Alévis diasporu sídlí ve Francii. Kurdská komunita žijící ve Francii je odhadována na 75 000 až 100 000 jedinců. Další diversní faktory viz Verda Irtis-Dabbagh, *Jeunes issus de l'immigration de Turquie en France: Etat des lieux, analyse et perspective*, 35-36.

²¹ Koncept, který označuje solidární chování v rámci kraje, bydliště je v Turecku znám jako hemseri (z mého města).

²² Vysoká odchylka je podle UNHCR dána rozporem v jednotlivých statistikách. Viz „World Directory of Minorities and Indigenous Peoples - Turkey: Kurds, Minority Rights Group International“, Minority Rights Group International, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49749c9623.html> (staženo 15. 1. 2011).

opouštěla protirežimně naladěná kurdská elita i politicky neangažované, přesto státem pronásledované, obyvatelstvo kurdského původu.²³

První skupina Kurdů se ve Francii 2. poloviny 20. století ocitla v rámci programu najímání zahraniční *main-d'oeuvre* počínaje rokem 1965. Následně se ke kurdským dělníkům, kteří se rozhodli zůstat, připojily jejich rodiny prostřednictvím slučování rodin. Významnější část Kurdů však do Francie přišla, a stále přichází, jako uprchlíci žádající o azyl. Uprchlíky též následovalo slučování rodin.²⁴ Teprve s uprchlíky počátkem 80. let se začala formovat vlastní identita Kurdů v exilu. Kurdové, kteří se do Francie dostali coby zahraniční *main-d'oeuvre*, se od zbylé *main-d'oeuvre* z Turecka neodlišovali.

1.3.2 Alévis ve Francii

Alévis představují největší náboženskou minoritu žijící v Turecku. Obecně jsou řazeni mezi šíity, ale od šíitů v jiných zemích se dále odlišují.²⁵ Protože sčítání lidu v Turecku nerozlišuje mezi rozdílnými větvemi muslimů, přesný údaj o velikosti komunity Alévis není k dispozici. Průzkum od průzkumu se liší, a Alévis tudíž reprezentují 10 až 40 procent tureckého obyvatelstva. Alévis mohou etnicky náležet k Turkům i Kurdům.²⁶

Stejně jako je tomu u Alévis v Turecku i jejich komunita žijící v zahraničí je pro chybějící statistiky obtížně postihnutelná. Federace Alévis organizací ve Francii (*Fédération de l'Union des Alevis en France*) FUAF uvádí, že ve Francii žije 120 až 150 tisíc Alévis původem z Turecka. Podle průzkumu FUAF většina Alévis emigrovala z Turecka do Francie v 70. a 80. letech 20. století.²⁷

1.4 Imigrace z Turecka v číslech

Pro dataci turecké imigrace, resp. velikosti populace francouzských Turků, jsem zvolila dva odlišné zdroje. Důvodem byla rozdílná dostupnost hledané informace. Zdroje jsem pro jednu hledanou otázku nekombinovala. Z hlediska spolehlivosti (správnost údajů)

²³ Rüşen Werdi, „Les Kurdes en France,“ (příspěvek přednesený v rámci Mezinárodní konference The Process of Integration of Kurds in the Countries of the European Union, Kurdish Institute of Paris, Paris, France, 24. 2. 2006).

²⁴ Ibid.

²⁵ „World Directory of Minorities and Indigenous Peoples - Turkey : Alevis, Minority Rights Group International“, Minority Rights Group International, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49749c9950.html> (staženo 15. 1. 2011).

²⁶ Ibid.

²⁷ Fédération de l' Union des Alevis en France FUAF, <http://www.alevi-fuaf.com/contenu/51/fuaf/2/> (staženo 15. 1. 2011).

neuvádím roky aktuálnější, ke kterým nelze dohledat informace ze shodného zdroje.²⁸ Současnou imigraci osob z Turecka do Francie rozeberu v kapitole páté, tomuto tématu věnované.

Francouzští Turci (viz. Tabulka I., II., III) představují po Německu druhou nejpočetnější komunitu Turků v Evropě. Třetí zemí co do počtu obyvatel tureckého původu je Nizozemí. Tabulka I. znázorňuje veškeré obyvatelstvo Francie s kořeny v Turecku. Tabulky II. a III. si můžeme představit jako dvě protínající se množiny. Vytvoří tak tři kategorie osob. Průnik obou množin indikuje počet imigrantů pocházejících z Turecka a zároveň tureckých občanů žijících ve Francii. Zbylé dvě kategorie ukazují zaprvé imigranty pocházející z Turecka ve Francii, ale nikoli občany Turecka, a zadruhé osoby s tureckým občanstvím ve Francii, které však nespádají do skupiny imigrantů. Tabulka I. je sjednocením tří popsanych kategorií z tabulek II. a III.

Tabulka I.

Osoby pocházející z Turecka ve Francii v letech 1983 až 2004						
Rok	1983	1986	1990	1993	1999	2004
Počet	144 790	180 147	213 805	240 000	322 000	370 000

Zdroje: Eurostat 1990²⁹

Tabulka II.

Imigranti pocházející z Turecka ve Francii v letech 1975 až 2004					
Rok	1975	1982	1990	1999	2004
Počet	59 515	108 708	158 907	174 160	222 000

Zdroje: INSEE

Tabulka III.

Osoby s tureckým občanstvím pobývajících ve Francii v letech 1975 až 2004						
Rok	1968	1975	1982	1990	1999	2004
Počet	7 628	50 860	122 260	201 480	206 000	222 000

Zdroje: INSEE

Francouzští Turci reprezentují 2,4% francouzské populace jiného než francouzského původu.³⁰ Spolu s podobně početnými Tunisany tvoří šestou až sedmou nejpočetnější skupinu cizinců trvale žijících v zemi (Tabulka IV.). Většina obývá regiony Île-de-France, Rhône-

²⁸ Následující sčítání obyvatelstva ve Francii bude probíhat v průběhu roku 2010.

²⁹ Viz Stéphane de Tapia, *Migrations et Diasporas Turques: Circulation Migratoire et Continuité Territoriale* (Paříž: IFEA, Maisonneuve & Larose, 2005), tabulka 1, 29.

³⁰ Michèle Tribalat, „Une estimation des populations d'origine étrangère en France en 1999“, *Population* 59, č. 1 (2004): 68, <http://www.jstor.org> (staženo 21. 1. 2011).

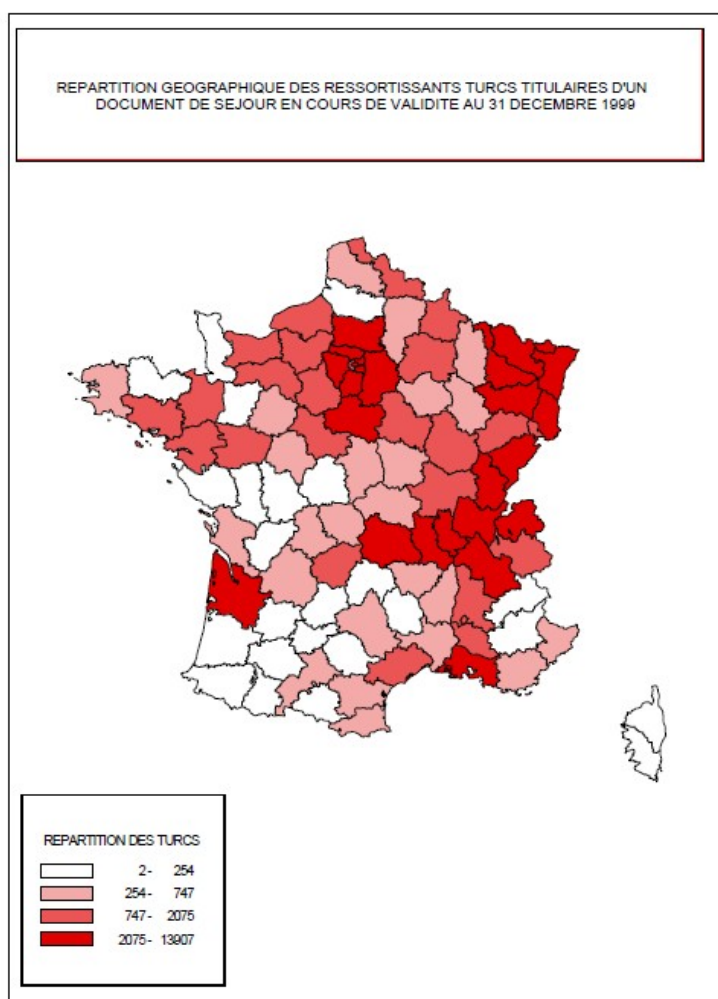
Alpes a Alsace (Obrázek I.). Procentuálně je to 25,3% populace původem z Turecka v Île-de-France, 18,77% v Rhône-Alpes a 12,6% v Alsasku.³¹

Tabulka IV.

Obyvatelstvo Francie jiného než francouzského původu						
Národnost	Imigranti		Cizí občanství		Celkový počet	
	1999	2004	1999	2004	1999	2004
Itálie	379 000	338 000	201 000	178 000	2 557 000	-
Alžírsko	574 000	679 000	475 000	483 000	1 577 000	-
Španělsko	316 000	276 000	160 000	135 000	1 464 000	-
Portugalsko	572 000	567 000	555 000	492 000	1 144 000	-
Maroko	523 000	625 000	506 000	469 000	1 005 000	-
Tunis	202 000	222 000	154 000	146 000	417 000	-
Turecko	174 000	222 000	206 000	222 000	322 000	370 000

Zdroje: INSEE, recensements de la population 1999, 2004

Obrázek I.: Geografické rozložení tureckých rezidentů ve Francii k 31. prosinci 1999

Zdroj: *Les titres de séjour des étrangers en France en 1999*. Rapport au Parlement.

³¹ *Les titres de séjour des étrangers en France en 1999*. Rapport au Parlement.

2 Migrace za prací

Termín migrace za prací spadá pod obecnější pojmenování ekonomické migrace. Zahnuje přistěhovalce, jejichž důvody k emigraci jsou ekonomického charakteru a cílem emigrace bývá výdělečná činnost. Konkrétně do kategorie migrace za prací patří zahraniční pracovníci³² a samostatně výdělečně činné osoby. Tyto lze dále rozčlenit na legálně a ilegálně působící pracovníky, imigranty. V rámci kapitoly se postupně zaměřím na *main-d'oeuvre* z druhé poloviny šedesátých a první poloviny sedmdesátých let, dále na samostatně výdělečně činné osoby, konkrétně rozeberu oblast textilního průmyslu, který je ve Francii charakteristický vysokým procentem tureckých pracovníků. Konec kapitoly budu věnovat *les sans papiers*.

2.1 *Main-d'oeuvre*: první vlna turecké imigrace do Francie

Poválečné období v zemích západní Evropy, Francii nevyjímaje, charakterizuje vstřícná politika vůči migraci za prací. Otevřenost imigrační politiky trvala do poloviny sedmdesátých let. Francouzský imigrační zákon z 2. listopadu 1945 se stal základním stavebním kamenem přistěhovaleckého zákonodárství Francie. Zákon poskytl právní základ pro určení statusu cizince, vznik Národní kanceláře pro imigraci (O.N.I.) a národnostní zákon (*Code de la nationalité*). Migraci za prací do Francie podle zákona z roku 1945 řídila O.N.I., potažmo její pobočky v zahraničí.³³ V roce 1969 O.N.I. otevřela hlavní tureckou kancelář v Istanbulu a další v Ankaře.³⁴ Na základě rozhodnutí O.N.I. mohli být turečtí pracovníci najati k práci ve Francii a mohli uzavřít pracovní smlouvu s konkrétním zaměstnavatelem. Na zaměstnavatele a zaměstnání uvedené v pracovní smlouvě, uzavřené prostřednictvím O.N.I., se vázalo povolení k pobytu a pracovní povolení udělované zahraničním pracovníkům francouzskou stranou.

Najímání tureckých pracovníků pracovalo se dvěma scénáři. Záleželo na typu kontraktu nabídnutého potenciálnímu imigrantovi. *Contrat anonyme* fungoval na bázi masového náboru pracovníků. *Contrat nominatif* se vztahoval k jedné konkrétní osobě. V prvním případě turecký úřad práce registroval žádosti občanů o emigraci a ve spolupráci

³² Termín *main-d'oeuvre* označuje dočasně chápanou migraci za prací. Časově spadá do poválečného období ohraničeného ekonomickou krizí v 70. letech. V současnosti se pro označení zahraničních pracovníků již nepoužívá.

³³ Patrick Weil, *La France et ses étrangers: L'aventure d'une politique de l'immigration de 1938 à nos jours* (Paris: Gallimard, 1995), 91.

³⁴ Catherine Gokalp, „L'émigration Turque en Europe et particulièrement en France“, *Population* 28, č. 2 (březen-duben 1973): 335-360, <http://www.jstor.org>. (staženo 16. 10. 2010).

s O.N.I. vybíral vhodné kandidáty. Vedle požadavků zaměstnavatele se v potaz bralo místo původu žadatele. Turecký stát upřednostňoval k emigraci obyvatele z rurálních a méně rozvinutých poměrů, z oblastí s vysokou mírou nezaměstnanosti. Zvláště turecký venkov se potýkal s přebytkem pracovní síly. Preference státu tedy vyplývaly ze snahy odlehčit zaostalým oblastem od sociálních a existenčních problémů. Odtud odvozujeme sociální strukturu francouzských Turků, kteří pocházejí zejména z méně rozvinuté a zemědělsky profilované Anatólie a jihovýchodu Turecka.

Tureckému pracovníkovi zaměstnanému na základě *contrat anonyme* poskytla O.N.I. znění jeho pracovní smlouvy v turečtině (stejně tak i ve francouzštině), dopravu do Francie zdarma, ubytování a v případě komplikací možnost změnit pracoviště. Pracovník mohl uplatnit právo na změnu pracoviště do jednoho měsíce od počátku pobytu ve Francii. Stejně jako měl nárok na změnu pracoviště, mohl se ve lhůtě jednoho měsíce od příjezdu do Francie na náklady O.N.I. vrátit zpět do Turecka. Počet tureckých pracovníků najatých prostřednictvím *contrats anonymes* tvořil zhruba 25% z celkového počtu tureckých pracovníků smluvně vázaných ve Francii v letech 1965 až 1974.³⁵ Zbylé tři čtvrtiny tureckých pracovníků byly najímány prostřednictvím *contrats nominatifs*. *Contrat nominatif* se vázal na jiného zprostředkovatele práce než O.N.I. a turecký úřad práce. Šlo například o sjednání práce prostřednictvím jiného pracovníka, ve Francii již působícího. O.N.I. v případě *contrats nominatifs* hrála roli pouhého prostředníka a zařídila nutnou zdravotní prohlídku.³⁶ Zaměstnavatel totiž neměl ze zákona právo zahraničního pracovníka přímo najmout a musel se nejprve obrátit na O.N.I., která imigranta o práci informovala. V případě *contrats nominatifs* se o ubytování a transport zahraničního pracovníka do Francie staral zaměstnavatel. Většina tureckých pracovníků ve Francii bydlela v dělnických ubytovnách. Tyto ubytovny byly konstruovány pro jednotlivce žijící bez rodin.

Turci najatí jako *main-d'oeuvre* se nejvíce uchytili ve stavebnictví, automobilovém, dřevařském a textilním průmyslu. Koncentrace tureckých pracovníků je znatelná například v automobilových závodech Citroënu a Peugeotu v Paříži, Chrysler-France v Poissy u Paříže nebo v oděvních dílnách například v Paříži ve čtvrti Sentier.³⁷

Pokud propojíme faktory bydlení a pracovních možností Turkům otevřených, zjistíme, jak se podílely na vytváření zázemí tureckého společenství ve Francii. V první řadě, existenci turecké komunity prospěla koncentrace tureckých pracovníků v několika málo průmyslových odvětvích, která se nadto soustředila do nemnoha geografických oblastí. Tento faktor je dán poptávkou na trhu práce a lepší úrovní profesní kvalifikace v porovnání s ostatními skupinami

³⁵ Ibid, 343-344.

³⁶ Ibid.

³⁷ Gokalp, „L'émigration Turque en Europe et particulièrement en France“, 351-352.

imigrantů. Pokud připočteme omezené ubytovací možnosti pro imigranty, dojdeme k nevyhnutelné kumulaci tureckých imigrantů v několika málo oblastech, v rámci jediné čtvrti nebo dokonce obytného domu, ubytovny. K fungování a rozvoji turecké komunity ve Francii přispěly i další faktory. Ty rozeberu v kapitole o řetězové migraci.

Roger Establet ve své knize *Comment peut-on être Français?* otiskl mimo jiné vyprávění pracovníka z ispartského regionu v Turecku. Vypravěč odešel na počátku 70. let se skupinkou dalších Turků za práci do Francie. Jejich cesta vedla přes Španělsko. Bez potřebných dokumentů umožňujících *main-d'oeuvre* práci ve Francii se skupina pokusila překročit hranice Španělska s Francií. Vstup jim byl dvakrát zamítnut. Do třetice se jim povedlo podplatit hraniční policii. Vypravěč získal práci dělníka v továrně na výrobu plastů. Po nějaké době se stal zaměstnancem automobilky Peugeot.³⁸ Přes prvotní obtíže se tedy na území Francie dostal, našel práci a dodatečně obdržel povolení k pobytu a pracovní povolení. S dalšími obtížemi v souvislosti s prací nebo zákonným pobytem se nesetkal.³⁹

Výše popsaná situace z období před zastavením imigrace v roce 1974 ilustruje potřeby a zájmy země v době hospodářské konjunktury. Ta v západní Evropě trvala do počátku 70. let 20. století. Poptávka po zahraniční *main-d'oeuvre* umožnila tolerovat zaměstnávání cizinců i mimo oficiální nábor. V takovém případě zahraniční *main-d'oeuvre* získali dokumenty potřebné k legálnímu pobytu ve Francii zpětně.⁴⁰ Konec hospodářského růstu, který v imigrační oblasti symbolizovala restriktivní opatření a nástup restriktivních politik, však poptávku po nekvalifikované pracovní síle zredukoval.

2.2 Samostatná výdělečná činnost

Snaha vyhnout se nezaměstnanosti v ekonomicky nepříznivém období přiměla zahraniční pracovníky k hledání alternativ na pracovním trhu. Ekonomická recese zapříčinila masivní propouštění, které tíživě dopadlo například na automobilový průmysl. Jedno z řešení jak uniknout nezaměstnanosti představovala realizace vlastního podniku.

Trend zakládání vlastní živnosti se tedy mezi francouzskými Turky rozběhl v době ekonomické krize a restriktivní imigrační politiky. Polovina 70. let byla sice ekonomicky nepříznivá, ale pro položení základů etnického podnikání osob původem z Turecka příhodná. Etnické podnikání neboli „ethnic business“ se obecně váže na existenci početně silnější

³⁸ Údaj upřesňující místo pobytu ve Francii chybí.

³⁹ Zaznamenaná vzpomínka je reprodukována pomocí parafráze. Pro špatnou francouzštinu autora nebylo možné provést přesný a zároveň srozumitelný překlad. Viz Roger Establet, *Comment peut-on être Français?: 90 ouvriers turcs racontent* (Paris: Fayard, 1997), 32.

⁴⁰ Daniele Kochal. „La politique de l'immigration au prisme de la législation sur les étrangers“, *Gisti*, <http://www.gisti.org/doc/presse/1997/lochak/politique.html> (staženo 18. 10 2010).

komunity, jejíž potřeby dostatečně neuspokojuje nabídka místních prodejců. Etnické podnikání spadá zejména do oblasti služeb. V tureckých čtvrtích, jakou je například Faubourg Saint-Denis v Paříži, najdete turecké řemeslníky, turecké obchody s konfekcí, kurdské restaurace, dále pak rychlé občerstvení *kebab-döner* a cestovní kanceláře zaměřující se na destinace v Turecku. Protože se turecká komunita ve Francii začala viditelně rozrůstat teprve začátkem sedmdesátých let i etnický business se rozjížděl v letech sedmdesátých.⁴¹

Podnikání se stalo častým způsobem obživy mezi francouzskými Turky. Podle Faruk Şena to odráží touhu po nezávislosti přistěhovalců a strach z nezaměstnanosti.⁴² Důležitá je také tradice obchodování v Turecku. Firmy vlastněné Turky se orientují jednak na odvětví uvolněná domácí konkurencí, oblasti s tureckou pracovní silou a jednak na oblasti žádané tureckou komunitou. Murat V. Erpuyan v článku *Entreprises issues de l'immigration Turque en Alsace* v této souvislosti zmiňuje stavebnictví, textilní průmysl a dřevařství.⁴³ Textilní dílny s tureckými majiteli se koncentrují v Paříži, dřevařství zase v centru a na západě Francie a stavebnictví na východě Francie. V roce 1990 řídilo vlastní firmu 5 100 osob pocházejících z Turecka. V roce 1999 jich ve Francii podnikalo již 8 154.⁴⁴ Stéphane de Tapia však v článku *Les entreprises Turques d'Europe: intégration socio-économique de l'immigration et expansion économique* poukazuje na rychle rostoucí množství podniků zakládaných přistěhovalci z Turecka.⁴⁵

Francouzští Turci zakládají zejména rodinné a malé podniky o několika málo zaměstnancích. Jediného zaměstnance, často majitel a pracovník v jedné osobě, mívají obchody s potravinami, rychlé občerstvení. Větší turecké firmy se pohybují v oblasti stavebnictví.

2.2.1 Oděvní průmysl

Oděvní dílny s tureckými majiteli a zaměstnanci se ve Francii začaly objevovat již v šedesátých letech. Významu nabyly v období, kdy se rozrůstala síť tureckého „ethnic business“ obecně. Majitelé oděvních ateliérů z první imigrační vlny byli v Turecku vyučenými krejčími a ve Francii v řemeslu pokračovali. Po oficiálním zastavení imigrace

⁴¹ Murat Vasif Erpuyan, „Entreprises issues de l'immigration Turque en Alsace“, in *Enjeux de l'immigration Turque en Europe: Les Turcs en France et en Europe*, Alain Jund, Paul Dumont and Stéphane de Tapia (Paris: C.I.E.M.I. L'Harmattan, Paris, 1995), 214-237.

⁴² Viz Stéphane de Tapia, „Les entreprises Turques d'Europe: intégration socio-économique de l'immigration et expansion économique“, *Méditerranée* 106 (2006): 105, <http://mediterranee.revues.org/index448.html> (staženo 17. 1. 2011).

⁴³ *Ibid.*, 217.

⁴⁴ Stéphane de Tapia, *Migrations et diasporas turques. Circulation migratoire et continuité territoriale (1957-2004)* (Paris: IFEA, Maisonneuve & Larose, 2005): 90-96.

⁴⁵ V roce 2005 oblast Alsaska zaznamenala vznik 945 a Paříž 1735 nových tureckých firem. De Tapia, „Les entreprises Turques d'Europe: intégration socio-économique de l'immigration et expansion économique“, 104-105.

v roce 1974 se do oděvního odvětví dostávalo stále více nevyučených pracovníků. V letech, kdy stavebnictví stagnovalo a automobilový průmysl propouštěl nekvalifikovanou pracovní sílu ve prospěch mechanizace výroby, turecké oděvní ateliéry představovaly alternativu k nezaměstnanosti. Zaškolení nebylo náročné.

Oděvní dílny nabídly práci v Turecku vyučeným krejčím a švadlenám, Turkům, kteří v době ekonomické krize ve Francii ztratili práci, politickým imigrantům a rodinným migrantům, kteří do Francie přicházeli za účelem sjednocení rodin. Pro účely malých oděvních ateliérů, zejména pokud se na jejich chodu podílela výlučně rodina, se nepronajímala samostatná dílna. Někteří krejčí a švadleny pracující pro dílnu šili též doma. Vzhledem k tomu, že zaměstnavatelé vyžadovali od svých zaměstnanců vlastní šicí stroj, práce z domova byla reálnou alternativou k docházení do dílny. Šatstvo se do dílny k zaměstnavateli doručilo až zhotovené. Někteří krejčí, kteří pracovali doma, si postupem času koupili další šicí stroj a na svém zaměstnavateli se osamostatnili. Obsluhu strojů v takovém případě obstarávali členové rodiny.⁴⁶

V současnosti se turecké oděvní ateliéry ve čtvrti Sentier střetávají se silnou konkurencí čínských oděvních dílen: „V posledních pěti až deseti letech se turecké oděvní dílny ze čtvrti Sentier začaly vytrácet. Cena látek z turecké produkce postupně šplhala nahoru a turecké textilní dílny se staly vedle konkurence drahými. Turci textilní ateliéry zavírají a otevírají namísto nich rychlá občerstvení *kebab-döner*.“⁴⁷

2.3 Les sans papiers

Les sans papiers se stali produktem restriktivní imigrační politiky. Zastavení imigrace v roce 1974 následované érou restriktivního imigračního zákonodárství zredukovalo pro občany třetích zemí legální možnosti vstupu do Francie na minimum. Protože však poptávka po zahraničních pracovnících přetrvávala ani turečtí pracovníci do Francie nepřestali přicházet. Nejčastěji vstupovali do Francie se statutem turisty a po vypršení turistického víza se ocitli v pozici tzv. *les sans papiers*⁴⁸ s možností uplatnění na černém trhu práce. *Les sans papiers* nečerpali z výhod francouzského sociálního systému, a tudíž snižovali finanční zátěž zaměstnavatele. Ten neplatil za nenahlášeného zaměstnance sociální příspěvky do podpůrných sociálních fondů státu. Mnohé firmy vykazovaly profit jen na základě zaměstnávání *les sans papiers*. Zaměstnavateli na druhou stranu hrozily v případě odhalení

⁴⁶ Kastoryano, *Être Turc en France: Réflexions sur Familles et Communauté*, 128-131.

⁴⁷ Beril Ustaoglu (Obchodní zástupce turecké textilní společnosti), v osobním rozhovoru s autorem, 9. 11. 2010.

⁴⁸ Cizinci, kteří pobývají v zemi v nezákonném postavení daném absencí platného povolení k pobytu.

les sans papiers na jeho pracovišti sankce. Podle zákona č. 91-1383 z 31. prosince 1991 mohla být takovému zaměstnavateli udělena pokuta 3 tisíce až 30 tisíc franků⁴⁹ a hrozilo mu odnětí svobody v délce 2 měsíce až 3 roky.⁵⁰

Nejsnáze turečtí *les sans papiers* získali práci uvnitř turecké komunity, u tureckých zaměstnavatelů. Projevila se jednak soudržnost komunity, ale také snaha zaměstnavatelů držet si loajální zaměstnance. Velké množství *les sans papiers* se uplatnilo ve francouzském oděvním průmyslu. Úřady o situaci věděly, nicméně ji dlouho tolerovaly. Jak uvádí Kenan Öztürk v článku *Les Turcs dans la confection a Paris*, důvodem je propojenost celého francouzského oděvního průmyslu, který závisí na levných a přitom kvalitních produktech z tureckých ateliérů. Potencionální tresty by postihly chod dílen a vedly by k jejich zavírání. Změna nebyla žádoucí, protože by ztížila konkurenceschopnost celého francouzského oděvního průmyslu.⁵¹ Stále se navyšující počet *les sans papiers* pracujících v oděvních dílnách nakonec vedl k politickému rozhodnutí upravit roku 1979 jejich právní status. Povolení k pobytu a pracovní povolení takto získalo 3 tisíce tureckých zaměstnanců oděvních dílen v pařížské čtvrti Sentier. Další, levicovou vládou schválená, zákonná úprava postavení *les sans papiers* proběhla mezi srpnem 1981 a únorem 1982. Podle údajů Skupiny informující a podporující imigranty (*Groupe d'information et de soutien des immigrés*) GISTI se projekt protáhl až do počátku roku 1983 a legální status finálně získalo téměř 130 tisíc *les sans papiers*.⁵² K 1. květnu 1982 získalo legální status 9 814 tureckých pracovníků.⁵³ Povolení k pobytu a práci takto v roce 1981 získal například pracovník oděvní dílny Sevket Yildirim.

Kismet Yildirim se narodila v jihovýchodním Turecku, ve městě Diyarbakir. V roce 1975 odešla do Francie, kde pracovala jako vychovatelka. O rok později se provdala za krajana v emigraci, Sevketu, tehdy zaměstnaného v oděvním ateliéru v Paříži. Sama si následně našla práci v jedné z oděvních dílen. V roce 1979 byl Sevket na základě několika předešlých upozornění coby *les sans papiers* vyhoštěn. S celou rodinou odcestoval zpět do Turecka. V roce 1980 se Sevket do Francie vrátil, opět jako *les sans papiers*. Díky pomoci přátel našel práci a vrátil se i do prostředí oděvních ateliérů. V roce 1981 v rámci zákonné

⁴⁹ 30 000 Franků odpovídá 4 500 Eur.

⁵⁰ Zákon č. 91-1383 z 31. prosince 1991 posilující boj proti nelegální práci a boj proti organizaci ilegálního vstupu a pobytu cizinců ve Francii. V roce 2003 došlo k další úpravě zákona č. 2003-1119 z 26. listopadu 2003. Zaměstnavatel může být odsouzen až k pěti letům odnětí svobody. Pokuta se zvýšila až na 15 000 Eur. Pokud je takto proviněný zaměstnavatel sám cizinec, hrozí mu vyhoštění ze země. Vyhoštění hrozí i zahraničnímu pracovníkovi bez pracovního povolení. V takovém případě hradí náklady na repatriaci postižená firma, respektive zaměstnavatel. Zákon č. 2003-1119 z 26. listopadu 2003.

⁵¹ Kenan Öztürk, „Les Turcs dans la confection a Paris“, in *Enjeux de l'immigration Turque en Europe: Les Turcs en France et en Europe*, Alain Jund, Paul Dumont and Stéphane de Tapia (Paris: C.I.E.M.I. L'Harmattan, Paris, 1995), 241-247.

⁵² Claire Rodier, „Les délices du droit régalién: 1947–1997: 50 ans de régularisations“, *Gisti*, <http://www.gisti.org/doc/plein-droit/38/delices.html> (staženo 30. 10. 2010).

⁵³ Třetí zákonná úprava postavení *les sans papiers* mezi lety 1997-1998 se tureckých imigrantů již tolik netýkala. Ibid. Michèle Tribalat, „Chronique de l'immigration“, in *Population* 38, č. 1 (1983): 137-159, http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/pop_0032-4663_1983_num_38_1_17731 (staženo 31. 10. 2010).

úpravy postavení *les sans papiers* získal povolení k pobytu a práci ve Francii. Téhož roku se k němu ve Francii připojila jeho žena Kismet s dětmi. Sevket si pronajal vlastní oděvní ateliér. Rodina ve Francii zůstala.⁵⁴

Rozhodnutí udělit *les sans papiers* povolení k pobytu a pracovní povolení naznačilo bezvýhodnost boje úřadů proti přistěhovalectví mimo oficiální imigrační brány Francie. Závislost podniků a francouzské ekonomiky na práci *les sans papiers* a zároveň jejich sociální zranitelnost a izolace si takové řešení vyžádaly.⁵⁵

⁵⁴ Vyprávění Kismet Yildirim, in Elele, *Turcs en France: Album de Familles* (Paris: Bleu autour, 2006), 188-201.

⁵⁵ Rodier, „Les délices du droit régalien: 1947–1997: 50 ans de régularisations“.

3 Řetězová migrace

Efektivita řetězové migrace se značně odvíjí od charakteru země původu přistěhovalců. Pro tureckou komunitu je řetězová migrace významným a neopomenutelným znakem. Práci i sociální zázemí běžně poskytované francouzským státem a zaměstnavateli plnohodnotně doplňuje sociální solidarita a sounáležitost mezi Turky samotnými a pracovní příležitosti uvnitř turecké komunity. Řetězovou migraci Turků nadto od roku 1974 stimulovaly limitované možnosti legálního vstupu do Francie. Silné vazby uvnitř turecké komunity se staly záchytným bodem pro přibývající počet *les sans papiers*. Níže se zaměřím na několik faktorů, kterými se turecká společnost vyznačuje a které řetězovou migraci podporují.

Turecká společnost sdílí, co se příbuzenství a rodiny týče, rysy muslimské společnosti. Patří mezi země charakteristické takzvanou „classic patriarchy“, tedy dominantním postavením otce v rodině.⁵⁶ Přestože je vliv Islámu a patriarchálního uspořádání společnosti silný zejména na venkově, odkud také pochází turecká komunita ve Francii, důležitost rodiny přesahuje společensko-sociální dělítku.⁵⁷ Má svůj význam napříč společností. Platí, že nukleární rodina není příliš početná. V průměru na jednu rodinu vychází dvě děti. Výjimku představují buď extrémně chudé, nebo naopak extrémně bohaté rodiny. Úzký vztah již dospělých dětí k rodičům se projevuje životem v jejich těsném sousedství. Instituce rodiny má mnohem větší váhu a pro její členy platí jiné ekonomicko-sociální vzorce než ty obecně platné ve Francii.⁵⁸ Vedle rodinných pout existují silné vazby sousedské. Vztahy mezi sousedy jsou vřelejší na venkově, ale do měst jsou přenášeny též, prostřednictvím migrace. Pospolitost rodiny, sousedů nebo vesničanů se projevuje silnou provázaností, budováním komunity a práce a života v ní.⁵⁹

Vysoká pravděpodobnost, že se turecký imigrant v komunitě vyskytne, pramení ze vztahu k místu původu. Ten bývá silný a trvalý. Snaha udržet kontakty s domovem a ochota pomoci krajanům ulehčuje novým přistěhovalcům vstup do neznámého prostředí. Imigrant často odchází z rodného Turecka s konkrétní adresou příbuzného či známého, který už ve Francii pracuje. Přímí příbuzní i vzdálení známí si pomáhají ve zprostředkování práce, hledání ubytování, při řešení běžných denních situací. To doplňuje vysvětlení z předešlé

⁵⁶ Tahire Erman, „The Meaning of City Living for Rural Migrant Women and Their Role in Migration: The Case of Turkey“, *Women's Studies International Forum* 20, č. 2 (1997): 264, <http://www.sciencedirect.com> (staženo 26. 2. 2011).

⁵⁷ Deniz Kandiyoti, „Bargaining with Patriarchy“, *Gender and Society* 2, č. 3 (Září 1988): 278, <http://www.jstor.org> (staženo 26. 2. 2011).

⁵⁸ Irtis-Dabbagh, *Jeunes issus de l'immigration de Turquie en France: Etat des lieux, analyse et perspective*, 46-50.

⁵⁹ Kastoryano, *Être Turc en France: Réflexions sur Familles et Communauté*, 38-42.

kapitoly ohledně vysoké koncentrace Turků jak v rámci některých obytných čtvrtí, tak v rámci pouze několika profesních odvětví.

Claire Autant-Dorier rozlišuje mezi třemi typy příchodu tureckých rodin do Francie. V prvním případě nejstarší ze synů odcházel do Francie primárně z ekonomických důvodů, z nutnosti přispívat do rodinného rozpočtu. Vzorem mu byli příbuzní pracující v Německu, které už ale pracovní imigranty nepřijímalo. Imigrant, a posléze jeho nejbližší, se ve Francii ocitli mimo okruh osob známých z období před emigrací. Druhý typ *hemşeri* spočíval ve společné imigraci více rodin pocházejících z jedné oblasti, respektive vesnice. *Hemşeri* označuje vazby mezi lidmi na základě stejného místa původu (tím se rozumí malé celky jako vesnice, správní oblasti). Takto spříznění imigranti-pracovníci se do Francie dostávali na základě *contrat nominatif*, který jim zprostředkoval jiný ve Francii již přítomný imigrant. Nešlo tedy o imigraci jedné rozvětvené rodiny, ale více rodin spojených poutem stejného rodiště, bydliště v Turecku. Posledním typem je cílená imigrace celých rodin, *akrabalık*. Třetí typ se podobá typu druhému s tím rozdílem, že vazby *hemşeri* nahradila rozvětvená rodina. Druhý i třetí typ imigrace rodin je častější. Takto spřízněné rodiny se podle zjištění Claire Autant-Dorier koncentrují v rámci jednoho obytného domu, často v desolátním stavu. Ten se stává hlavním prostorem pro sociální interakci jeho obyvatel, kteří pak mají větší tendenci k izolaci od většinové společnosti než prvně popsaný typ.⁶⁰

Řetězová migrace a život v komunitě není doménou pouze imigrace. S trendem vytváření sociálních sítí na bázi místa původu a příbuzenských vztahů se setkáváme i uvnitř Turecka. Altan Gokalp v textu *L'immigration Turque: Le lignage, le terroir et les potes* tvrzení dokládá organizací a způsobem života obyvatel Istanbulu. Každá komunita, teritoriálně a etnicko-nábožensky vymezená, se koncentruje v konkrétní istanbulské čtvrti.⁶¹ Řetězovou imigraci z tureckého venkova typu *hemşeri* dále pohlcují na okrajích tureckých velkoměst nekoordinovaně rostoucí *gecekondu* (turecký výraz pro slumy). *Gecekondu* se rozrůstaly zejména v období největší urbanizace v letech 1960 až 1985.⁶²

Lidé migrující z venkova do regionálních nebo celonárodních center za prací využívají rodinných a dalších kontaktů, které jim v daném místě mohou být ku prospěchu. V novém

⁶⁰ Rodokmeny rodin typu *hemşeri* jsou uvedeny na obrázku II. Claire Autant-Dorier, „La parenté ‘faitiche’ ou que fait-on faire à la parenté? Des familles turques en migration“, *European Journal of Turkish Studies*, č. 4 (2006): 10-24, <http://ejts.revues.org/index597.html> (staženo 15. 2. 2011).

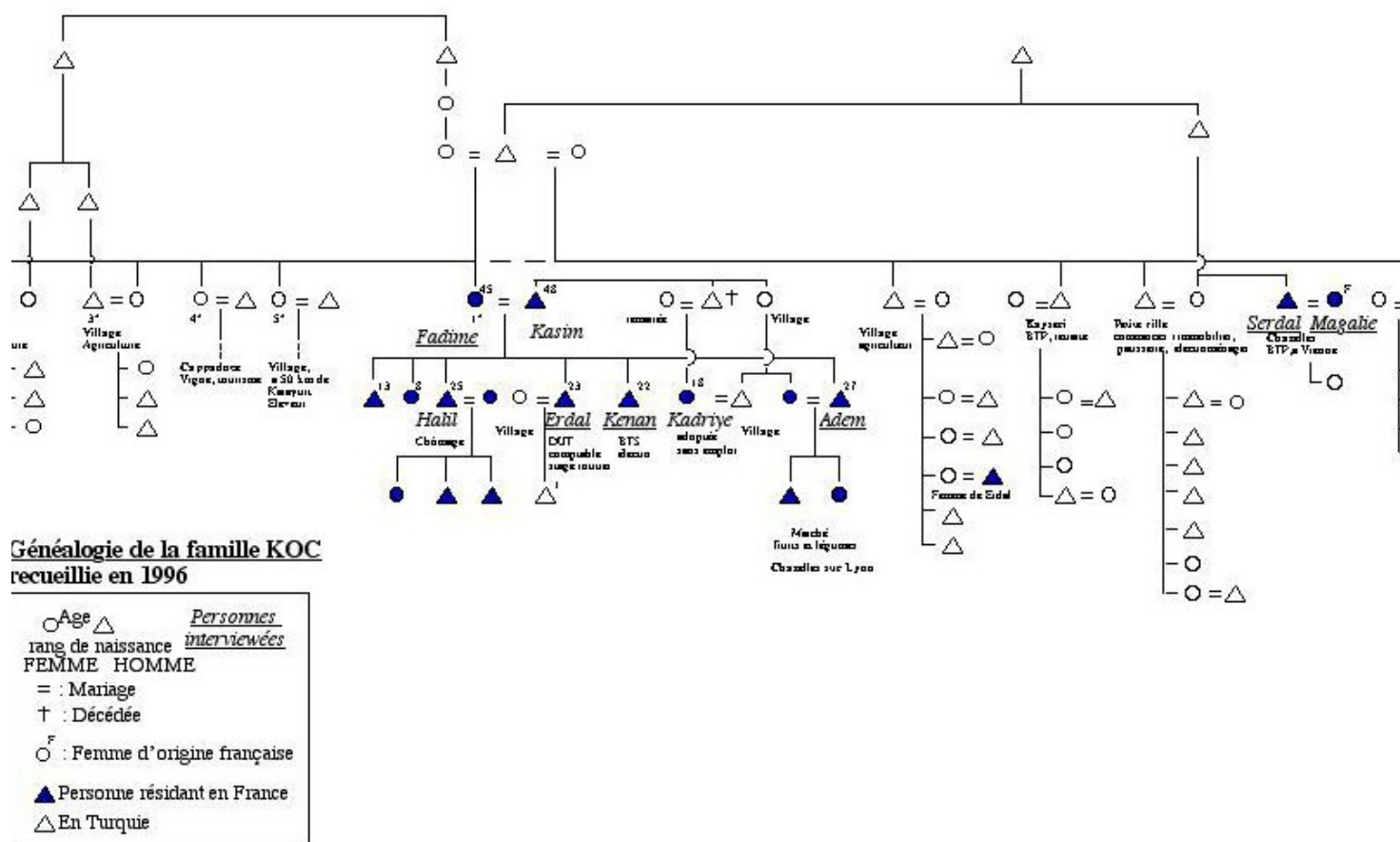
⁶¹ Gokalp, „L'immigration Turque: Le lignage, le terroir et les potes“, 93-94.

⁶² Například dvě třetiny obyvatel čtvrti Gazi v Istanbulu tvoří Alévis. Hakan Yücel, „Les jeunes alévis du quartier de Gazi (Istanbul) et les associations de *hemşehri* : identifications croisées“, *European Journal of Turkish Studies* 2 (2005): 4, <http://ejts.revues.org/index406.html> (staženo 28. 2. 2011). Více k tématu migrace do tureckých měst viz Tahire Erman, „Squatter (gecekondu) Housing versus Apartment Housing: Turkish Rural-to-Urban Migrant Residents' Perspectives“, *Habitat Intl.* 28, č. 1 (1997), <http://www.sciencedirect.com> (staženo 28. 2. 2011).

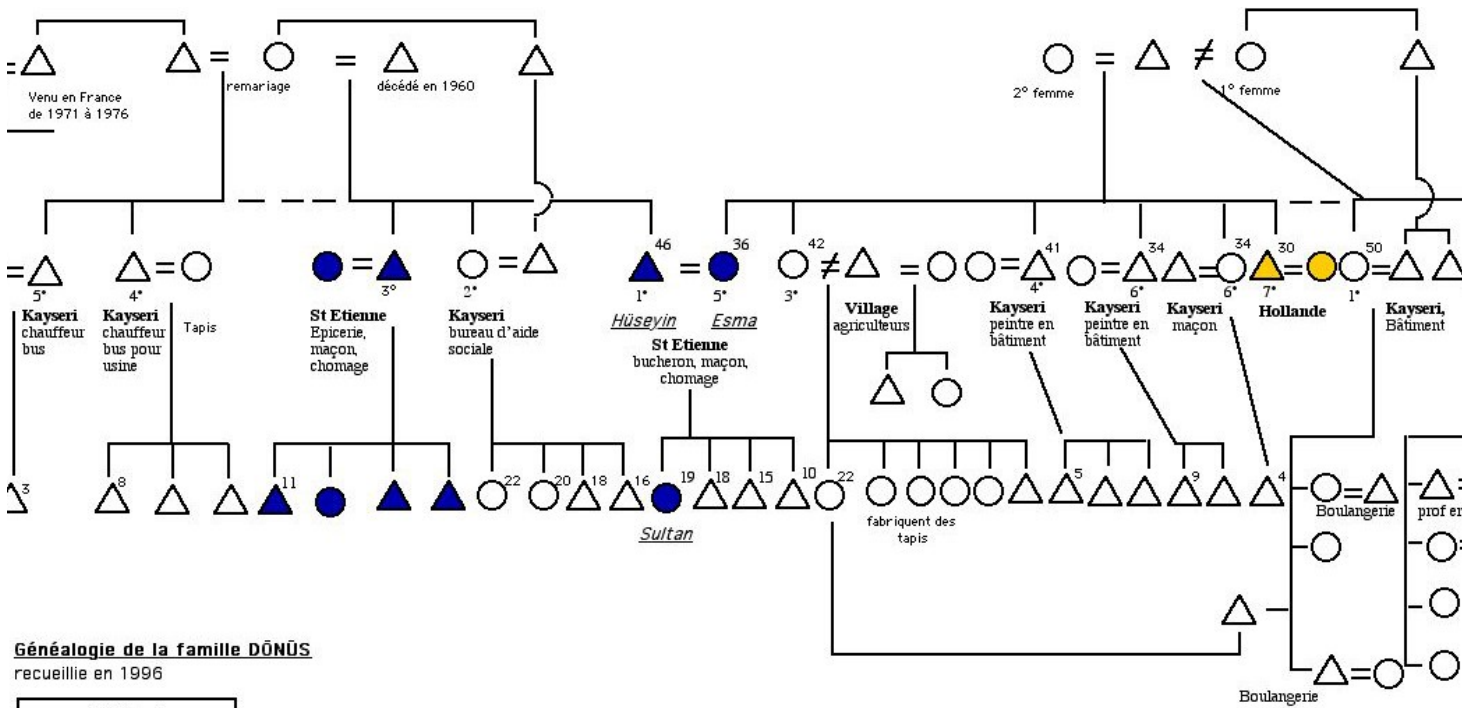
prostředí jim kontakty na blízké i vzdálené známé usnadní hledání práce, ubytování a svoji přítomností ulehčí rozluku s rodištěm.

Z výše popsaného vyplývá, že pod pojem řetězová migrace lze zahrnout více druhů migrace spojených s tureckými přistěhovalci ve Francii. Primárně však jde o pojem související s migrací rodinnou. Evropská terminologie ve snaze sjednotit oficiální slovník pro migraci a azyl definuje řetězovou migraci jako: „Systém, ve kterém ti, co se usadili na základě sjednocování rodin, mohou takto sami pomoci dalším členům rodiny. Vše přitom probíhá v souladu s předpisy Evropského soudu pro lidská práva.“⁶³

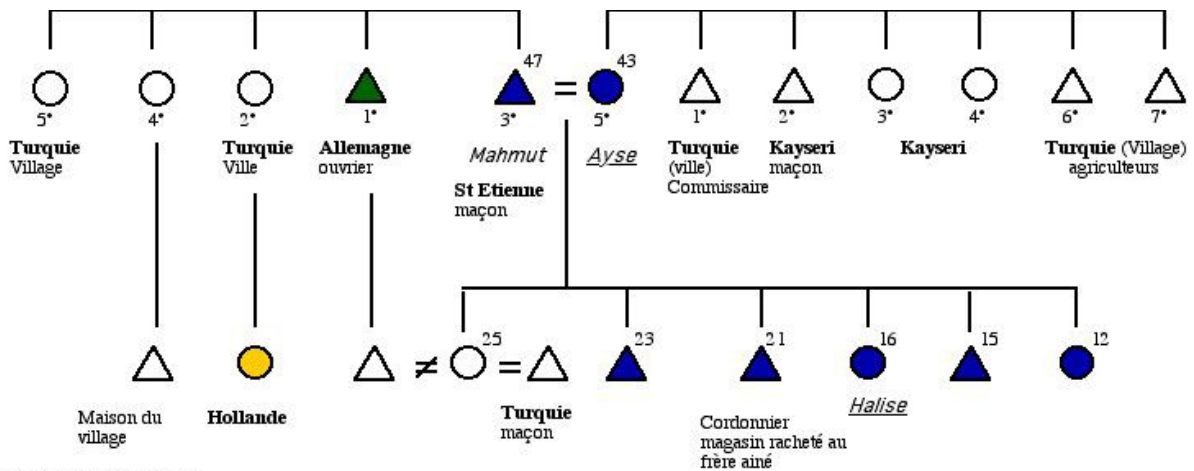
Obrázek II.: Rodokmeny 3 rodin původem z Kayseri (Turecko), jejichž část se usadila ve Francii (modrá barva), v Saint-Etienne (Dönüş, Sahibe) a na francouzském venkově (Koç).

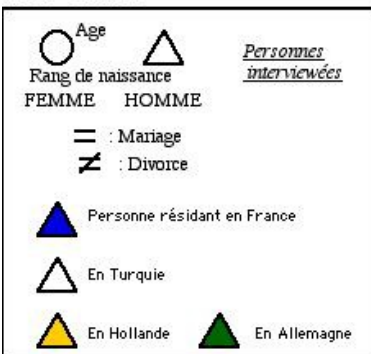
⁶³ "Chain Migration," in *Asylum and Migration Glossary* (European Migration Network, 2010), 31, http://www.emn.fi/files/179/EMN_GLOSSARY_Publication_Version_January_2010.pdf (staženo 27. 9. 2010).

Généalogie de la famille DÖNÜS
recueillie en 1996

Généalogie de la famille SAHIBE
recueillie en 1996

3.1 Slučování rodin⁶⁴

Rozhodnutí o zastavení imigrace platné od července 1974 zahrnovalo jak *main-d'oeuvre*, tak přistěhovalectví rodin v zemi již působících pracovníků. Slučování rodin de facto nikdy neustalo. Většina rodin totiž zastavení legální imigrace obcházela prostřednictvím vstupu do země za účelem turismu. Zavření hranic pro imigraci a tím pádem i suspendování práva na sjednocování rodin přineslo protesty ze strany organizací hájících práva imigrantů. Argumentovaly právem na život v rodině. Rozporuplné důsledky stop stavu sjednocování rodin⁶⁵ nakonec přiměly politické činitele vrátit agendu slučování rodin na jednací stůl. Zákon stanovující podmínky sjednocování rodin, které zohlednily nastalé změny v imigrační politice, vstoupil v platnost v roce 1977. Roku 1984 byl přijat zákon, který podmínky sjednocování rodin dále zpříšňoval.⁶⁶ Podle Patricka Weila vedly přísnější podmínky nikoli k očekávanému snížení počtu imigrantů mířících do Francie, ale naopak k navýšení rodinné imigrace obcházející zákonná nařízení (Tabulka IV.).⁶⁷

Tabulka IV.

Osoby tureckého původu, které vstoupily na území Francie za účelem slučování rodin v letech 1970 až 1990											
Rok	1970	1972	1974	1976	1978	1980	1982	1984	1986	1988	1990
Počet	359	1 169	5 551	8 927	5 697	7 084	5 897	5 418	4 267	4 657	4 713

Zdroje: ONI

Zákonem stanovená pravidla pro slučování rodiny zahrnují následující. Cizinec, který žádá o sjednocení rodiny, musí na území Francie pobývat nejméně 18 měsíců. Ve Francii musí pobývat legálně a mít platné povolení k pobytu nejméně na dobu jednoho roku. Cizinec má právo přizvat do Francie svoji zákonnou manželku, resp. zákonného manžela, starší 18 let a děti mladší 18 let. Choť pracovníka může ve Francii legálně pracovat. Kromě řádného pobytu musí mít imigrant k dispozici dostatečné finanční prostředky, které by pokryly běžné potřeby rodiny a adekvátní ubytování. Vhodné ubytování musí být zajištěno ke dni vstupu rodinných příslušníků na území Francie.⁶⁸ Největší překážku splnění podmínek slučování

⁶⁴ Právo na vstup a pobyt rodinných příslušníků občanů třetích zemí, kteří ve Francii pobývají legálně. Slučování rodin se většinou uvádí v kontextu s imigrací žen a dětí.

⁶⁵ Slučování rodin sice navyšovalo absolutní čísla vypovídající o počtu cizinců v zemi, ale upevňovalo rodinné zázemí zahraničních pracovníků, a tudíž bylo mnohými nahlíženo jako předpoklad pro hladší integraci do společnosti.

⁶⁶ Počínaje rokem 1985 musela rodina žadatele v době podání žádosti o sloučení rodiny až do jejího úplného vyřízení pobývat mimo území Francie. Změny komplikovaly situaci rodiny zejména po finanční stránce. Více viz Weil, *La France et ses étrangers*, 357.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Uvedená ustanovení jsou převzata z Imigračního a integračního zákona 2006-911 z 24. července 2006, který vychází z původního textu Imigračního zákona 45-2658 z 2. listopadu 1945. Zákon upravuje jemu předcházející verze zákona. Stežejní podmínky pro slučování rodin zůstávají shodné se zákonnými normami 70. a 80. let. Office Français de l'Immigration et de l'Intégration,

http://www.ofii.fr/faire_venir_son_epoux_se_ses_enfants_en_france_49/intro_familly_436.html. (staženo 23. 9. 2010).

rodin představovalo právě hledání přijatelného ubytování. Kapacita sociálního ubytování se ukázala být nedostačující. Ministerstvo vnitra obtíže imigrantů najít vyhovující a přitom cenově únosné ubytování připustilo a přišlo s politickým řešením. *Les sans papiers* přítomným ve Francii nejméně po dobu 15 let byl jejich pobyt zlegalizován.⁶⁹

Protože turecký úřad práce, resp. turecká emigrační politika, při náboru *main-d'oeuvre* do Francie zvýhodňovala určité regiony i rodinná migrace kopírovala daný scénář. Preference *main-d'oeuvre* z méně rozvinutých regionů Turecka předurčila sociální složení rostoucí turecké komunity ve Francii. S přívalem rodinné migrace v letech 1974-1979 odešly do Francie rodiny z centrální Anatólie, severozápadu a severovýchodu Turecka. Druhá vlna v 80. letech, která obsáhla i politické emigranty, přinesla do Francie rodiny z jihu a jihovýchodu Turecka a zahrnovala velké množství Kurdů. Obě etapy rodinné migrace si byly charakterem migrantů velmi blízké. Ženy, které do Francie následovaly své manžely, často pocházely z vesnického prostředí, neměly vzdělání, byly negramotné a zvyklé pracovat pouze v rámci rodinného hospodářství.⁷⁰

Pravděpodobnost sociální izolace tureckých žen od většinové společnosti zvyšoval zaprvé aspekt ubytování. Podmínka pro slučování rodin, ubytování adekvátní velikosti a odpovídající potřebám rodiny, svedla většinu imigrantů do bytových domů H.L.M. V případě příchodu rodinných příslušníků v rámci slučování rodin byla možnost zažádat si o přidělení sociálního bydlení, *habitation à loyer modéré* (H.L.M.). Vláda zavedla v otázce bytových kapacit H.L.M. pro imigranty kvóty. Ty jim na jednu stranu měly zajistit určitý počet bytů, ale zároveň měly imigranty rozptýlit mezi většinovou společností a sloužit integraci. Politika uplatňovaná od roku 1975 sice do systému sociálního bydlení ročně přivedla více než 500 miliónů Franků, ale původní záměr nesplnila. Systém sociálního bydlení H.L.M. sice nabízel dostupné bydlení celé francouzské společnosti, ale byl již zastaralý a francouzská střední třída jej v 60. a 70. letech začala opouštět. Vyprázdněné byty po francouzských rodinách nakonec také vyplnili imigranti.⁷¹ Cizinci tedy sdíleli bytové domy jen zřídka s rodilými Francouzi. Pokud ano, šlo většinou o cizince s lepším sociálním statutem. Sociální bydlení H.L.M. tedy fungovalo ve dvou rovinách. Novější bytové domy v lepším stavu nadále obývali rodilí Francouzi a úzce vymezená skupina cizinců. Ve starších a chátrajících bytových domech bydlela většina imigrantů, včetně Turků.⁷² Geografická koncentrace tureckých pracovníků v rámci továren a dílen zapříčinila dvojnásobnou kumulaci turecké menšiny v rámci stejných čtvrtí, popřípadě bytových domů H.L.M. Okolí, které se přizpůsobilo službami svým

⁶⁹ Více viz Weil, *La France et ses étrangers*, 144-148, 354-358.

⁷⁰ Irtis-Dabbagh, *Jeunes issus de l'immigration de Turquie en France: Etat des lieux, analyse et perspective*, 63.

⁷¹ Weil, *La France et ses étrangers*, 399-401.

⁷² Kastoryano, *Être Turc en France: Réflexions sur Familles et Communauté*, 51-52.

obyvatelům, v podstatě reprodukovalo turecké prostředí. Protože většina žen plnila buď úlohu ženy v domácnosti, nebo pracovala doma (například švadleny), možnosti socializace mimo tureckou komunitu upadaly stejně jako schopnost ovládat francouzský jazyk. Schopnost osvojit si francouzský jazyk brzdila i vysoká míra negramotnosti tureckých žen žijících ve Francii.

Jde o obecný trend, který pramení ze sociálního původu imigrantů a ze způsobu, jakým byla emigrace pojata odpovědnými tureckými orgány. Samozřejmě nelze tento trend uplatnit ve 100% případech. Proces slučování tureckých rodin dokresluje příběh Hüseyina Acura zachycený v knize *Turcs en France*. Hüseyin odešel do Francie za prací v roce 1971. V tu dobu byl již šest let ženatý. V rámci pracovního kontraktu mu zaměstnavatel zajistil ubytování, které sdílel s dalšími dvěma tureckými dělníky. Dle jeho vlastních slov se největší překážkou jevila neznalost jazyka. Po necelých třech letech v cizině se, na naléhání manželky Camile, Hüseyin do Turecka vrátil a manželku se dvěma dcerami odvezl do Francie s sebou. Od svého příjezdu v roce 1971 do roku 1981 pracoval Hüseyin na pile v Lavoncourt, Haute-Saône. Po krachu pily se na krátko ocitl coby dělník v Paříži. Po šesti měsících se však vrátil pracovat do Haute-Saône. S rodinou se přestěhoval do Gray, vesničky v Haute-Saône, kde se jeho žena Camile starala o dům a zahradu. Ve Francii se jim narodily další dvě dcery. Všechny dcery ve Francii vyrůstaly, vystudovaly a život, který si zde vybudovaly, je s touto zemí nesporně svázal. Pro ilustraci, nejstarší dcera pracuje jako zdravotní sestra, druhou nejmladší zaměstnává telefonní společnost a nejmladší dcera se provdala za Francouze a pracovala v turecké organizaci Elele. Jak Hüseyin a Camile shodně uvádějí, jejich rodina, respektive děti, jsou tím rozhodujícím, co je ve Francii drží.⁷³

3.1.1 Endogamie

Podle Altana Gokalpa endogamie na tureckém venkově dosahuje 80%.⁷⁴ Protože velká část tureckých imigrantů žijících ve Francii pochází z venkovského prostředí, tak i velká část sňatků se uskuteční mezi členy jedné vesnice, potažmo etnické skupiny. Přetrvávání zvyku potvrzuje dívka žijící ve Francii od šesti let věku: „Pro moje rodiče je prvořadé, aby šlo o chlapce z naší vesnice, protože vesničané nemají ve zvyku vdávat svoje dcery za cizince, ať už z jiné vesnice nebo z jiné země.“⁷⁵ Čísla z roku 1995 hovoří o 95% francouzských Turků,

⁷³ Vyprávění Hüseyina Acura, in Elele, *Turcs en France: Album de Familles* (Paris: Bleu autour, 2006), 34-47.

⁷⁴ Endogamie se váže na turecký fenomén *hemşeri*. Gokalp, “L’immigration Turque: Le lignage, le terroir et les potes,” 94.

⁷⁵ Marie-Claude Muñoz, “Epouser au pays, vivre en France,” *Revue européenne de migrations internationales* 15, č. 3 (1999): 109, <http://www.persee.fr/web/guest/home> (staženo 30. 9. 2010).

kteří si za manžela/ku berou krajany žijící v Turecku.⁷⁶ Sňatky mezi francouzskými Turky a Francouzi jsou výjimečné. Stejně tak nedochází ke sňatkům mezi Turky a jinými muslimskými menšinami žijícími ve Francii. Turečtí muslimové totiž reprezentují jinou náboženskou větev než přistěhovalci ze severní Afriky.

Nejčastěji se v turecké komunitě setkáme se svazky, které smluvil prostředník. Zprostředkovatelem může být rodič nebo jiný člen rodiny. Potencionální choť hledá v místě původu rodiny, mezi vzdálenými příbuznými nebo uvnitř etnické nebo náboženské skupiny. Důležitý je původ ženicha, respektive nevěsty, tedy dobrá pověst a postavení nejen jeho/její, ale celé rodiny. Mladí Turci, kteří již ve Francii vyrůstali, v roli potencionálního manžela/manželky často neobstojí. Obecný obraz mladého člověka dospívajícího v imigraci neoplývá dobrou pověstí. Většina sjednaných sňatků počítá se souhlasem budoucích manželů, kteří se před svatbou často i setkají.⁷⁷ Domluvený sňatek může vypadat následovně: Haci Gündüz se narodil v jihovýchodním Turecku, ve městě Gaziantep. V roce 1989 odešel do Francie. Od počátku pracoval v restauraci. V roce 1991 si otevřel vlastní podnik. V roce 1996 se oženil s Ayse, vzdálenou příbuznou. Rodiny Haci a Ayse se velmi dobře znaly a sňatek domluvily. Budoucí manželé se znali pouze na základě doporučení a vyprávění příbuzných a fotografií, které si navzájem poslali. Ayse odjela z rodné vesnice v Turecku do Francie a za Haci se provdala.⁷⁸

Důležitou úlohu v manželství tureckých imigrantů hrají společná kultura, jazyk, přízeň, náboženství. Za ideou sňatku uvnitř komunity, s osobou z rodné vesnice či oblasti, lze pocítit i snahu o udržení spojení s místem původu, s tradicemi a s jazykem.

⁷⁶ Gaye Petek-Salom, „Des gendres et des brus choisis au pays par les familles Turques de France,“ *Hommes et Migrations* 1232 (červenec - srpen 2001): 41. Michèle Tribalat, „Chronique de l'immigration,“ *Population (French Edition)* 51, č. 1 (leden - únor 1996): 154-191, <http://www.jstor.org> (staženo 10. 1. 2011).

⁷⁷ Ibid., 108-118.

⁷⁸ Vyprávění Haci Gündüze, in Elele, *Turcs en France: Album de Familles* (Paris: Bleu autour, 2006), 90-103.

4 Nucená migrace

Otázky uprchlictví a azylu spadají do kompetence mezinárodního práva, popřípadě práva Evropské unie. Imigrační politiky jednotlivých zemí se jím řídí. V oblasti přijímání uprchlíků tak mezinárodní právo a právo Evropské unie prostor státu pro vlastní politiku limitují. Ve Francii představuje odpovědnou instituci ve věci uprchlictví a žadatelů o azyl Francouzská kancelář pro ochranu uprchlíků a lidí bez domova OFPRA.⁷⁹

Počínaje rozhodnutím o zastavení imigrace zůstala spolu s právem na slučování rodin žádost o azyl jediným legálním řešením pro vstup a dlouhodobý pobyt ve Francii. S uprchlíky přicházejícími z Turecka se Francie nejvíce potýkala v 80. letech. Vlna politicky perzekuovaných osob opustila Turecko po vojenském převratu v roce 1980. Do exilu odešli odpůrci režimu z řad politické opozice, levicové inteligence a umělci. Nejvíce žadatelů o azyl z Turecka zaznamenala Evropa v roce 1980 a 1989. V roce 1980 zažádalo o azyl v Evropě 59 869 a v roce 1989 56 089 Turků. Zatímco pro situaci ve Francii v roce 1980 statistické údaje chybí, v roce 1989 zaznamenalo větší počet žadatelů o azyl z Turecka pouze Německo. Počet uprchlíků z Turecka uvádí tabulka V. Přehled žádostí o azyl ve Francii osob pocházejících z Turecka znázorňuje tabulka VI. Jak z tabulky vyplývá, počet tureckých žadatelů o azyl ve Francii zůstává vysoký.

Tabulka V.

Turečtí uprchlíci ve Francii	
Rok	Počet uprchlíků
1995	12 770
2000	9 896
2005	9 676

Zdroje: UNHCR, 2005
<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>.

Tabulka VI.

Turečtí žadatelé o azyl ve Francii	
Rok	Počet žadatelů o azyl
1980	–
1981	261
1985	1885
1990	11 095
1995	1653
2000	6 582
2005	3 867

Zdroje: UNHCR, 1980-1999, 2005
<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

⁷⁹ Baršová, Barša, *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, 8-10. Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides, <http://www.ofpra.gouv.fr>.

Typickým příkladem tohoto typu migrace je v květnu 1981 do exilu prchající turecký malíř a levicový aktivista Ismail Yıldırım.⁸⁰ V Turecku zanechal celou rodinu. O azyl požádal ve Francii, kam vstoupil ilegálně pod falešným jménem v roce 1982. Usadil se v malém ateliéru v Paříži. Z existenčních důvodů začal pracovat jako číšník. Dle jeho slov to bylo jediné jemu přístupné zaměstnání bez znalosti francouzštiny. Své první výstavy se dočkal v roce 1984 a od roku 1986 se díky podpoře ministerstva kultury mohl plně začít věnovat malbě a sochám. Protože skupina politických uprchlíků po vojenském převratu čítala množství jmen a rovněž množství destinací, známosti mu umožnily vystavovat napříč Evropou. Do Turecka se poprvé vrátil po devatenácti letech.⁸¹

K nucené imigraci se uchýlil i Kenan Öztürk. Ten ve Francii mezi léty 1974 a 1976 nejprve studoval a následně se do země galského kohouta vrátil v dubnu 1981 ze strachu z uvěznění. Kenan Öztürk byl, stejně jako jeho žena Annick, členem Turecké komunistické strany TKP. S pomocí přátel z francouzské větve TKP se usadili v Seine-Saint-Denis v La Courneuve. Annick i Kenan našli zaměstnání na radnici. Kenan pracoval v městském kulturním centru. V roce 1994 založil v Paříži asociaci Hitit s cílem představit tureckou hudební tradici a muzikanty. Kenan Öztürk se poprvé do Turecka vrátil v roce 1990.⁸²

Vedle levicové opozice do exilu odešli představitelé kurdského odporu. Opatření namířená proti národnostním a náboženským menšinám, která převrat následovala, přiměla k odchodu další, ne přímo angažované kurdské obyvatelstvo. Kurdská diaspora má dlouhou tradici. Do exilu v evropských metropolích se Kurdové uchýlovali již za osmanské říše a masově pak v období Kemalismu. Další vlna tureckých Kurdů do Francie emigrovala v důsledku státních převratů v letech 1971 a 1980. Popřevratové období v Turecku vyplnily represe vůči kurdské menšině, které její část dohnaly k emigraci. Francie se pro Kurdy stala počátkem 80. let vítanou destinací. V roce 1981 přišla nově zvolená levicová vláda se smířlivější imigrační politikou směrem k pronásledovaným Kurdům z Turecka a Iráku. Jak jsem již zmiňovala v kapitole první, příčina imigrace tureckých Kurdů zapříčinila sociálně-ekonomicky nesourodý ráz komunity. Kurdská komunita zahrnovala jak intelektuály, umělce, vysokoškolské profesory nebo politické představitele, tak venkovany vyhnané ze svých domovů tureckou armádou.⁸³

Protože v případě Kurdů si jejich odchod do emigrace vynutila nikoli ekonomická ale politická situace v zemi, doprovázela exil i všeobecná ochota a zájem podílet se na chodu

⁸⁰ Ismail Yıldırım: peintre, sculpteur, <http://www.ismail-yildirim.com/#>. (staženo 6. 11. 2010).

⁸¹ Vypráví Ismail Yıldırımı, in Elele, *Turcs en France: Album de Familles* (Paris: Bleu autour, 2006), 176-187.

⁸² Vypráví Kenan Öztürk, in Elele, *Turcs en France: Album de Familles* (Paris: Bleu autour, 2006), 132-145.

⁸³ Rûşen Werdi, „Les Kurdes en France,“ (příspěvek přednesený v rámci Mezinárodní konference The Process of Integration of Kurds in the Countries of the European Union, Kurdish Institute of Paris, Paris, France, 24. února 2006).

kurdských exilových organizací. Angažovanost v kurdské otázce a její důležitost pro Kurdy v exilu limituje jejich zájem o politické dění ve Francii.⁸⁴

Odchod z Turecka popsala kurdská dívka žijící ve Francii od svých 6 let následovně: „Z Turecka jsme s rodinou odešli v kritické době 80. let. ... Na tu dobu si vzpomínám moc dobře. V předvečer vojenského puče k nám přišli hledající jednoho z otcových bratraců.“⁸⁵

Dění v Turecku po puči v roce 1980 mapuje film *Yol* z roku 1982, za nějž kurdský filmový režisér Yılmaz Güney obdržel Zlatou palmu na festivalu v Cannes. *Yol* (Cesta) popisuje turecký národ a představitele státu po roce 1980 prostřednictvím příběhů několika vězňů. Yılmaz Güney film vymyslel ve vězení a jeho natočení svěřil svému asistentovi. Film režisér dokončil v exilu ve Francii, kam uprchl po útěku z vězení v roce 1981. Yılmaz Güney se narodil v turecké Adaně. Podporoval a sympatizoval s hnutím studentů, dělníků a Kurdů. Již v roce 1961 jej poprvé odsoudili za údajnou komunistickou propagandu. Do vězení se poté opakovaně vracel. U filmu se angažoval od svých 21 let. Nejznámější jsou jeho filmy *Umut* (Naděje) z roku 1970 a již zmíněná *Yol* (Cesta). Ve filmu *Umut* (Naděje) se věnoval tématu obyčejných kurdských lidí. Za své dílo byl odsouzen i vojenským režimem roku 1980 k vězení v délce trvání více než 100 let. Trest si zkrátil útekem a emigrací do Francie o rok později. Do Francie si přinesl špatný zdravotní stav jako následek ve vězení neléčených zdravotních problémů. Zemřel ve Francii roku 1984 ve věku 47 let.⁸⁶

Jiným kurdským umělcem a aktivistou, který z Turecka odešel do francouzského exilu, byl Ahmet Kaya. Do exilu se uchýlil kvůli své podpoře kurdského hnutí v 90. letech 20. století. Jeden z nejpopulárnějších muzikantů v Turecku pocházel z Malatye, jihovýchodního Turecka. Počínaje 80. léty se pro své politické názory několikrát ocitl ve vazbě a před soudem. Své názory proti vojenskému puči a nedemokratičnosti režimu v Turecku vkládal do textů svých písní. Coby populární osobnost byl tolerován, nicméně cenzurován médii. Poprvé jej soud odsoudil k trestu odnětí svobody až v roce 2000, a to za separatistickou propagandu. Soud probíhal bez jeho přítomnosti. Ahmet Kaya opustil Turecko v roce 1999. Důvodem odsouzení byl jeho výrok ohledně plánu natočit písně nazpívané v kurdštině a podpořit tím kurdské obyvatelstvo v Turecku. Tím se v Turecku dostal jak pod mediální, tak politický tlak. Jeho pozitivní postoj ke kurdskému hnutí se střetl s protikurdskými náladami společnosti a bojem státu proti PKK a jejím

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Chirine Mohsény, „La nouvelle génération Kurde en France,“ (příspěvek přednesený v rámci Mezinárodní konference The Process of Integration of Kurds in the Countries of the European Union, Kurdish Institute of Paris, Paris, France, 24. února 2006).

⁸⁶ Yılmaz Güney, Institut Kurde de Paris, <http://www.institutkurde.org> (staženo 7. 11. 2011).

stoupencům prosazujícím autonomii kurdských oblastí na jihovýchodě Turecka. Ještě roku 1999 odešel do exilu ve Francii. V roce 2000 zemřel v Paříži na srdeční selhání.⁸⁷

Konkrétní příklad přístupu francouzského státu k uprchlíkům přítomným ve Francii a čekajícím na vyřízení žádosti o azyl

Důležitou roli hrají Přijímací centra pro žadatele o azyl (*Centres d'Accueil pour Demandeurs d'Asile*) CADA. Jednotlivá centra poskytují uprchlíkům ubytování po dobu čekání na udělení azylu. Předpokládá se, že v případě udělení azylu uprchlíci centrum opustí a najdou si buď vlastní ubytování, nebo se přestěhují do Centra provizorního ubytování (*centres provisoires d'hébergement*) CPH.⁸⁸

Příklad příjezdu jezidských kurdů popsala v článku *L'accueil des demandeurs d'asile en France: le cas des Kurdes de l'East Sea* Chirine Mohseni. Skupina se do Francie dostala po moři v roce 2001. Ve Francii byli umístěni do CADA v Lagrasse. Kromě 5 rodin a 4 svobodných jezidů centrum v Lagrasse přivítalo i jednu muslimskou rodinu původem tureckých Kurdů. Zmiňovaní jezidé pocházeli ze Sýrie, Iráku a Turecka. Přesný podíl daných zemí autorka neuvádí. Dospělí trávili dobu čekání na udělení azylu v prostorách centra, děti chodily do školy. Uprchlíci nesměli pracovat ani navštěvovat jazykové kurzy. Důvodem opatření je možné zamítnutí žádosti o azyl. Možnost plnohodnotně se zapojit do života francouzské společnosti dostanou uprchlíci až po kladném vyřízení žádosti o azyl. Po roce a třech měsících byl 5 kurdským rodinám z Lagrasse přiznán status politických uprchlíků. Dvě rodiny se v tu dobu z centra již odstěhovaly.⁸⁹

Konkrétní čísla kolísají, ale Turecko spadá mezi dlouhodobě nejstabilnější zdroje žadatelů o azyl do Francie. Tuto tendenci podporují společně velikost kurdské populace žijící v Turecku a postavení Kurdů v turecké společnosti. Konkrétní čísla o počtu tureckých Kurdů žádajících o azyl nejsou známa. Francie klasifikuje žadatele o azyl (stejně jako všechny imigranty) podle národnosti, nikoli už etnické příslušnosti. V případě, že je uprchlíkům azyl udělen, disponují pak stejnými právy jako občané Francie s výjimkou práva volit. Francie neuplatňuje roční kvóty pro přijímání uprchlíků. Rozhodnutí o přijetí nebo zamítnutí azylu uplatňuje *ad hoc*.⁹⁰

⁸⁷ Ahmet Kaya, Institut Kurde de Paris, <http://www.institutkurde.org> (staženo 7. 1. 2011).

⁸⁸ Chirine Mohseni, „L'accueil des demandeurs d'asile en France : le cas des Kurdes de l'East Sea“, *Hommes et migrations* 1238 (červenec-srpen 2002): 59-64, <http://www.hommes-et-migrations.fr/index.php?id=1030> (staženo 7. 1. 2011).

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ UNHCR, <http://www.unhcr.cz/zakladni/?cid=12#quota> (staženo 20. 1. 2011).

5 Turecká imigrace do Francie: druhá polovina 90. let až současnost

Příliv tureckých imigrantů do Francie v časovém období 1994 až 2002 znázorňuje graf I. a v časovém období 1998 až 2008 tabulka VII. Největší podíl současných přistěhovalců do Francie uvádí jako důvod vstupu rodinné důvody. Jako motiv imigrace je v roce 2009 uvedlo 50,7% imigrantů. Následovalo studium, ekonomické důvody a azyl.⁹¹ Do rodinných důvodů spadá slučování rodin a sňatky a výběr partnera v zemi původu. Slučování rodin se týká jak rodin ekonomických migrantů, tak uprchlíků. Fakt, že turečtí imigranti v hostitelské zemi naleznou tureckou komunitu a příbuzenstvo, je odlišuje od tureckých přistěhovalců z 60. a 70. let. Fungující sociální síť tvořená krajany dovoluje tureckým imigrantům setrvat ve známém prostředí. Podpora turecké komunity tak ale nepřímo vede nové turecké imigranty k izolaci od většinové francouzské společnosti. Jak uvádí Gaye Petek-Salom v článku *Nouvelles figures de la migration et accueil personnalisés: L'exemple de primo-arrivants de Turquie*, imigranti v 60. a 70. letech přicházeli do kontaktu s francouzskou společností v místě bydliště a využívali sociální asistence rodilých francouzů. Obě formy kontaktu v 90. letech převzala turecká komunita a rodina.⁹²

Tabulka VII.

Turecká imigrace do Francie											
Časové období	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet osob	5 723	5 153	5 814	6 219	7 706	7 544	7 701	8 342	8 382	7 170	7 607

Zdroj: INSEE

⁹¹ OFII

⁹² Gaye Petek-Salom, „Nouvelles figures de la migration et accueil personnalisés: L'exemple de primo-arrivants de Turquie,“ *VEI Enjeux* 125 (červen 2001): 99-101, http://www.revues-plurielles.org/php/index.php?nav=zoom&no=36&no_article=10596 (staženo 10. 1. 2011).

Graf I.

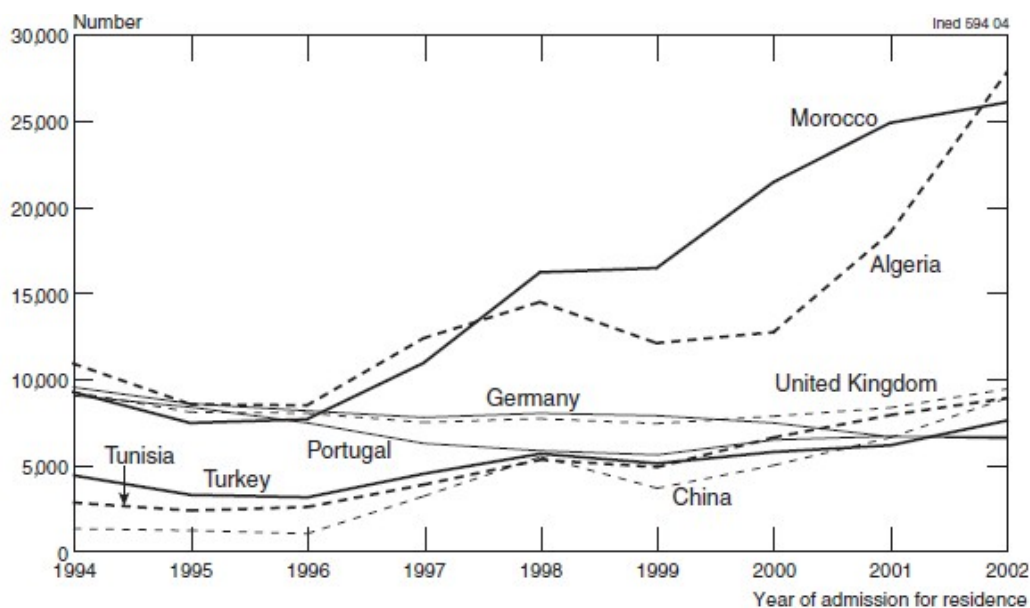

Figure 3.– Trends in the flows from the eight main emigration countries to France in 2002

Source : Ministry of the Interior (AGDREF) and OMI.

Zdroj: Xavier Thiery, „Recent Immigration Trends in France and Elements for a Comparison with the United Kingdom,“ *Population (english edition)* 59, č. 5 (2004): 646, <http://www.cairn.info/revue-population-english-2004-5-page-635.htm> (staženo 10. 1. 2010).

Obyvatelé Turecka, kteří se rozhodli legálně emigrovat do Francie, musí v Istanbulu navštívit pobočku Francouzského úřadu pro imigraci a integraci (*Office Français de l'Immigration et de l'Intégration*) OFII, dříve ANAEM a O.N.I.⁹³ Po vstupu do Francie imigrantům v rámci informativního setkání OFII nabídne uzavření Přijímacího a integračního kontraktu (*Contrat d'accueil et d'intégration*) CAI.

Přijímací a integrační kontrakt vznikl jako součást Programu sociální soudržnosti (*Plan de cohésion sociale*)⁹⁴ na základě Zákona 2005-32 z 18 června 2005 pro plánování sociální soudržnosti (*Loi de programmation pour la cohésion sociale*).⁹⁵ Podoba CAI se utvářela od roku 2003, kdy začal fungovat na dobrovolné bázi. Od roku 2007 jej imigranti uzavírají jako podmínku dlouhodobého pobytu ve Francii.⁹⁶ Jedná se o smlouvu podepsanou jednak imigrantem a jednak prefektem oblasti, ve které má imigrant trvalý pobyt. CAI v sobě spojuje několik mezníků, jichž má být prostřednictvím plnění podmínek CAI dosaženo. Imigrant musí

⁹³ Office Français de l'immigration et de l'intégration Turquie, <http://www.consulfrance-istanbul.org/spip.php?article419> (staženo 10. 1. 2010).

⁹⁴ Plán sociální soudržnosti, http://www.cohesionsociale.gouv.fr/pdf/plan_cohesion_sociale_20_programmes.pdf (staženo 16. 10. 2010).

⁹⁵ Úplné znění zákona 2005-32 z 18. ledna 2005 pro plánování sociální soudržnosti, <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000806166> (staženo 16. 10. 2010).

⁹⁶ Le dispositif d'accueil et d'intégration en 2009, OFII (duben 2010): 2, http://www.ofii.fr/IMG/pdf/Rap_DAI_2009_-_oct_2010.pdf (staženo 12. 1. 2011).

prokázat dostatečnou úroveň francouzského jazyka.⁹⁷ V opačném případě imigrant přijatelnou úroveň francouzského jazyka získá prostřednictvím jazykových kurzů zdarma.⁹⁸ Další podmínkou je absolvování školení seznamující přistěhovalce s občanskými hodnotami a pravidly Francouzské republiky a školení podávající informace užitečné v každodenním životě ve Francii (sociální systém, veřejné služby).⁹⁹ Kontrakt je podepisován na období jednoho roku. K prodloužení o jeden další rok je možné přistoupit v případech, kdy imigrant z časové nouze nebyl schopen dokončit jazykový kurz. Splnění podmínek stanovených kontraktem hraje ústřední roli v otázce legálního pobytu přistěhovalců ve Francii. Podle jejich plnění či neplnění se odvíjí prodloužení povolení k pobytu.¹⁰⁰

V porovnání se situací v druhé polovině 90. let až do roku 2003 změnilo zavedení CAI prvotní kontakt francouzského státu s imigranty v několika ohledech. OFII se přistěhovalcům snaží vyjít vstříc z jazykového hlediska. Všechna školení jsou překládána do mateřských jazyků početně nejsilnějších skupin imigrantů. Jsou pořádána nejen pracovníky OFII, ale dále za asistence asociací imigrantů, jakou byla například turecká ELELE-MCT. V centrech OFII působí tlumočníci, kteří pomáhají například při osobních rozhovorech sociálních pracovníků s imigranty. Dříve pro případ jazykové bariéry u rozhovoru sociálního pracovníka s imigrantem asistoval rodinný příslušník nebo jiná blízká osoba. Přítomnost třetí osoby však umenšovala hodnotu informací, které rozhovor poskytl. V případě jazykové bariéry mezi imigrantem a sociálním pracovníkem se totiž třetí osoba dostala do pozice odpovídajícího.¹⁰¹ Dalším kladem CAI je zavedení povinnosti absolvovat kurz francouzského jazyka a následně prokázat jeho znalost.

Turečtí imigranti se k záměru CAI staví optimisticky. V roce 2004, kdy jeho přijetí bylo dobrovolné, jej podepsalo 2161 Turků, 83,95% všech, kterým byl kontrakt nabídnut. V dotazníku hodnotícím školení o občanských hodnotách a pravidlech Francouzské republiky jeden z účastníků napsal: „O Francii jsem toho věděl málo. To, co jsem se zde dnes dozvěděl, mi pomohlo Francii lépe porozumět. Pochopil jsem osobnost země.“ Ohledně obsahové stránky školení jeho devatenáctiletá účastnice uvedla: „Když jsem sem byla pozvána, netušila jsem, o co půjde ani k čemu by to mohlo být užitečné. O dané téma jsem se příliš nezajímala. Získali jsme zde informace o francouzském zákonodárství a jeho hodnotách. Dozvěděli jsme se o možných

⁹⁷ Dostatečná znalost francouzského jazyka je doložena certifikátem AMDFL, který zbavuje imigranta povinnosti účastnit se jazykových kurzů.

⁹⁸ Maximální dotace je 400 vyučovacích hodin. Absolvent musí splňovat požadovanou docházku a prokázat znalost jazyka na úrovni Diplôme of introduction to French (DILF).

⁹⁹ Na školeních jsou přítomni tlumočníci.

¹⁰⁰ Francouzská kancelář pro imigraci a integraci OFII, <http://www.ofii.fr> (staženo 18. 10. 2010).

¹⁰¹ Petek-Salom, „Nouvelles figures de la migration et accueil personnalisés: L'exemple de primo-arrivants de Turquie,“ 102-106.

cestách začlenění do francouzské společnosti. Seznámili jsme se s problémy, které nás ve Francii mohou potkat a jak jim případně čelit.¹⁰²

V současnosti, kdy je legální cesta k dlouhodobému pobytu ve Francii vázána na přijetí CAI, se míra přijetí kontraktu mezi tureckými přistěhovalci blíží 100%.¹⁰³ Údaje z roku 2009 a srovnání s národnostmi Magrebu uvádí tabulka VIII.

Tabulka VIII.

Přijetí CAI v roce 2009: národnostní klíč				
Národnost	Počet nabídnutých CAI	Počet podepsaných CAI	Podíl z celkového počtu podepsaných CAI (%)	Míra přijetí CAI (%)
Alžírsko	17 307	16 976	17,4	98,1
Maroko	13 387	13 118	13,4	98,0
Tunis	6 324	6 235	6,4	98,6
Turecko	5 519	5 480	5,6	99,3

Zdroj: <http://www.ofii.fr>

5.1 Vazby mezi imigrační a integrační politikou: přesah imigračního procesu do agendy integrace

Přímý přesah imigrační politiky do oblasti integrace vznikl s přijetím Imigračního a integračního zákona 2006-911 z 24. července 2006. Ten uzákonil povinnost uzavřít CAI jako podmínku pro obdržení a prodloužení platnosti povolení k pobytu ve Francii.¹⁰⁴

Současnou tendenci implementovat integrační programy do rámce imigrační politiky lze pozorovat napříč Evropou. Souvisí s dalším celoevropským trendem zavádění restriktivní imigrační legislativy a částečně s nadnárodním postupem EU v oblasti imigrace. Integrační kontrakty jako takové jsou právně ukotveny a mají podporu v evropských strukturách. EU v roce 2003 vytvořila a schválila Směrnicí Rady 2003/109/ES, která upravuje status trvale usazených residentů. Směrnice mimo jiné přiznává členským státům právo od příslušníků třetích zemí vyžadovat plnění integračních opatření.¹⁰⁵ Detailněji však otázku integračních opatření

¹⁰² Vesměs pozitivní ohlasy v hodnocení školení ovlivnil i fakt, že nespokojení jedinci školení opustili bez vyplnění hodnotícího listu. Thomas-Murat Erdeniz, „Paroles perdues, paroles retrouvées“, *Hommes et migrations* 1261 (květen-červen 2006): 1, 3, <http://www.hommes-et-migrations.fr/index.php?/numeros/accueilir-autrement/1865-paroles-perdues-paroles-retrouvees> (staženo 10. 1. 2010).

¹⁰³ Le dispositif d'accueil et d'intégration en 2009, 17.

¹⁰⁴ Od zavedení CAI do praxe roku 2003 do 1. ledna 2007 fungoval CAI na bázi dobrovolnosti. Od 1. ledna 2007 je podpis CAI pro žadatele o krátkodobé povolení k pobytu se statusem vědec, umělec, zaměstnanec, podnikání, soukromý a rodinný život, žadatele o povolení k pobytu kategorie schopnosti a talent a o dlouhodobé povolení k pobytu na 10 let povinný.

¹⁰⁵ Směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty. Úřední věstník Evropské unie.

nerozpracovává a nechává jejich znění a formu na rozhodnutí jednotlivým států. Podle Sergia Carrery Směrnice Rady 2003/109/ES negativně podmiňuje přístup k právům a svobodám jednotlivce v hostitelské zemi právně vynucenými integračními podmínkami.¹⁰⁶

Podle článku L. 311-9 zákona 2006-911 z 24. července 2006 o vstupu a pobytu cizinců a práva na azyl (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*) musí cizinci¹⁰⁷, kterým byl povolen vstup do Francie nebo kteří ve věku 16 až 18 let legálně vstoupili na francouzskou půdu za účelem se zde usadit, přijmout závazek integrace a podepsat tak integrační kontrakt CAI.¹⁰⁸ Plnění podmínek CAI má přímý vliv na jejich další pobyt ve Francii. Na konci smluvního období je povinností OFII ověřit splnění povinností imigranta vyplývajících z CAI. Jejich naplnění znamená prodloužení povolení k pobytu. V opačném případě může být prodloužení povolení k pobytu zamítnuto. Právo kontrakt ukončit nebo zamítnout další prodloužení povolení k pobytu mají prefekti na základě návrhu OFII. Důvodem takového návrhu musí být neplnění podmínek CAI, tedy vědomá neúčast na jednotlivých školeních a kurzu francouzštiny.¹⁰⁹

Podpis integračního kontraktu, a tím daný závazek k jeho plnění, je jednou z podmínek imigračního procesu, udělení a následného prodloužení povolení k pobytu a předpoklad pro získání dlouhodobého povolení k pobytu na dobu deseti let. Integrace se tím pádem stává součástí imigračního procesu. Vzniká podmíněnost přijetí a udělení legálního statusu imigrantovi jím akceptovanou a smluvně podloženou integrací.

¹⁰⁶ Sergio Carrera. A Comparison of Integration Programmes in the EU: Trends and Weaknesses. *Challenge Papers*, č. 1 (březen 2006): 15-16, http://aei.pitt.edu/6773/01/1310_01.pdf (staženo 12. 1. 2011).

¹⁰⁷ Konkrétní kategorie cizinců viz podkapitola CAI.

¹⁰⁸ Článek L. 311-9 Zákona 2006-911 z 24. července 2006 o vstupu a pobytu cizinců a právu na azyl (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*).

¹⁰⁹ Článek R311-28 Zákona 2006-911 z 24. července 2006 o vstupu a pobytu cizinců a právu na azyl (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*).

Závěr

Ačkoli imigrace z Turecka do Francie zaspala začátek první vlny migrace za prací, čímž početně zaostala za imigranty z Magrebu, během 80. a 90. let se severoafrickým imigrantům začala přibližovat. V současnosti je turecká komunita ve Francii srovnatelná s tuniskou imigrací a co do velikosti se řadí na šestou až sedmou příčku, například za imigranty z Alžírska. Nejpočetnější skupinu tureckých imigrantů reprezentují rodiny, které do Francie přišly za již přítomnými tureckými pracovníky, *main-d'oeuvre*. Význam nadále má skupina uprchlíků, kterou také následuje rodinná a řetězová imigrace. Ve fázi řetězové imigrace podnět k imigraci nevychází primárně z ekonomických potřeb. Reflektuje rodinné, příbuzenské nebo lokální vazby mezi lidmi ve Francii a v Turecku a vznik nových rodin mezi francouzskými Turky a Turky vyrůstajícími v mateřské zemi. V okamžiku, kdy přestává jít o zlepšování sociálního statusu a důvody k imigraci se přesouvají do osobní roviny, efektivita restriktivní imigrační politiky státu klesá.

Práce se soustředila na analýzu imigrace původem z Turecka přicházející do Francie, tedy na výsek z tématu imigrační problematiky. Na základě zkoumaného fenoménu a v jeho rámci dochází práce k závěru, že politika státu v oblasti imigrace neovlivňuje imigraci jako takovou, mění ale její podobu. Jinými slovy, bez ohledu na kroky státu imigrace kvantitativně přetrvává. Politika státu se promítá do složení imigrantů a modifikuje způsob, jakým se přistěhovalci do země dostávají. Připustíme-li, že v demokratickém systému nelze bez udání důvodu bránit cizincům ve vstupu do země, restriktivní imigrační politika (francouzského státu) nemá v rukou dostatečné prostředky, aby zabránila potencionálním imigrantům překročit hranice státu. Přejde-li však stát s restriktivní imigrační politikou, donutí potencionální imigranty změnit způsob, jakým do země vstupují.

Imigraci nelze chápat jako jednostranný problém. Důvody, proč do Francie v 60. letech turečtí pracovníci začali přicházet, leží v nežádoucích životních podmínkách, které pociťovali v rodné zemi. Proměňující se skladbu imigrantů jednotlivých přistěhovaleckých vln však již spoluutvářela francouzská imigrační politika.

Počáteční důvody každé imigrace hledejme v problémech domovské země. Nejčastější pohnutkou pro emigraci obecně je špatná ekonomická situace v zemi původu. Turci opouštějící Turecko a směřující do Francie pocházeli ze zaostalých zemědělských oblastí trpících nedostatkem práce a chudobou. Další důvody mohou být politické. Situace, kdy se část obyvatel stala obětí perzekuce ze strany tureckého státu, nastala po událostech v Turecku roku 1980. Kurdské obyvatelstvo opouští Turecko z politických důvodů dodnes.

Impulsem pro příchod imigrantů z Turecka do Francie pak byla otevřená imigrační politika vítající zahraniční *main-d'oeuvre* a přesycenost německého trhu. První příchozí, turecká *main-d'oeuvre*, vytvořili základnu další imigraci. Ačkoli obě strany, turecká i francouzská, zpočátku počítaly s dočasností pobytu Turků ve Francii, většina tureckých pracovníků se v zemi usadila natrvalo. V okamžiku, kdy francouzská imigrační politika změnila přístup z otevřeného na restriktivní, imigrace neustala, pouze změnila podobu. Pokud otevřenou imigrační politiku Francie let 60. a první poloviny let 70. dokumentuje imigrace za prací, s restriktivní imigrační politikou Francie je spojeno slučování rodin a řetězová imigrace.¹¹⁰ Rodina již přítomných imigrantů totiž po roce 1974 representovala jedinou kategorii imigrantů, kterou i nadále francouzský stát akceptoval a přijímal. Restriktivní imigrační politika ve Francii pak v podstatě vytvořila kategorii takzvaných *les sans-papiers*. Spadali sem lidé, kterým se nepodařilo splnit podmínky pro slučování rodin a do Francie vstoupili jinou cestou, která pro ně následně znamenala pobyt s ilegálním statutem. Restriktivní imigrační politika také vedla k navýšení počtu žadatelů o azyl. Azyl zůstal, vedle slučování rodin, jedinou legální alternativou pro získání povolení k trvalému pobytu ve Francii.

Turečtí imigranti, ať již opouštěli domovinu z jakýchkoli pohnutek, způsobem, jakým do Francie vstoupili a jak se usadili, reagovali jednak na oficiální postoj francouzské strany k imigrantům a jednak na velikost komunity krajanů. Pokud potencionální imigrant nevyhovoval restriktivním imigračním požadavkům, vstoupil do země kupříkladu jako turista a následně se přidal k *les sans-papiers*, cizincům žijícím ve Francii s ilegálním statutem. Protože již statutem *les sans-papiers* se takovýto cizinec ocitl mimo pozornost státu, alternativním prostorem k francouzské společnosti se mu stala turecká komunita. Restriktivní imigrační politika také oklestila asistenci, kterou stát do poloviny 70. let poskytoval pracovním migrantům. Turečtí přistěhovalci, *les sans-papiers* i legálně pobývající imigranti, tak zůstali odkázáni na solidaritu krajanů. Pomocnou ruku při jednání s francouzskými veřejnými institucemi a při překonávání jazykové bariéry podaly namísto státu turecké organizace. Ačkoli dnešní podoba imigrační politiky zahrnující povinný Příjímací a integrační kontrakt CAI vrací část asistence do francouzských rukou, role komunity zůstává důležitá.

V současnosti, kdy imigrantů z Turecka ve Francii přibývá ročně v řádech tisíců, se Francie uchyluje ke sbližování imigračních a integračních politik. Jeho součástí je imigrační politika založená na zmíněném CAI. Samotné restriktce vůči imigraci vedly pouze k obměně struktury a formy přistěhovalectví. Na fakt, že imigraci nelze zarazit, francouzský stát zareagoval začleněním některých komponent integrace do imigračního procesu. Pokud je tedy

¹¹⁰ V případě imigrantů z Turecka většina rodinné imigrace pocházela z tureckého venkova.

přistěhovalectví nevyhnutelné, má toto opatření počínaje vstupem do země alespoň zaručit snadnější integraci imigrantů.¹¹¹

¹¹¹ Implementace části integračního programu do imigrační fáze je celoevropským trendem, který zasáhl a ovlivnil imigrační politiky jednotlivých evropských států.

Summary

The thesis *Turkish Immigration in France in Context of French Immigration Policy* describes the evolution of Turkish immigration to France. It explains why Turkish immigration differed in structure and size over time. It places the existence of a link between immigration influx and French immigration policy. The thesis argues that immigration is the result of reasons related both to the domestic environment in Turkey and host country. It claims that French immigration policy impact on Turkish immigration was significant and led to the changes in the structure of immigration, such as the way immigrants entered France and in the personal status that they obtained in the host country but did not influence the actual numbers of Turks crossing French borders with the intention to immigrate.

The paper consists of five chapters that address and review each phase of Turkish immigration. In the beginning Turkish immigration was launched through the state's *main-d'oeuvre* program in the 1960s, which attracted the first immigrants who were generally single men without families and who had no further connection with France than an employment. Later immigration was related to, and followed, the first Turkish migrating workers. After the French *main-d'oeuvre* program was halted in 1974, French immigration policy lost its sole connection to the motives Turks migrated for. First of all it was no longer possible to obtain employment as a guest worker, and secondly, the present guest workers enforced the right to be reunified with their families. Incoming kinship reasons behind Turkish immigration caused the initial continuation of immigration after its official halt. Instead of single workers families, children and women began to appear. As a new category emerged *les sans papiers*. These individuals crossed French borders and acquired illegal status.

Besides kinship links the other motive to emigrate from Turkey was a political one. Refugees from Turkey have been entering France since the 1980s coup d'état and the majority of refugees came from the Kurdish population. Kurds, of course, immigrated before the 1980s as well but until the coup d'état the Kurdish minority stayed integrated within the whole Turkish community. Since then Kurds have started being organized as a separate group and forming Kurdish organizations. Refugees were also followed by family reunification and by chain immigration in general.

Since the very beginning of the history of Turkish immigration into France different factors have influenced the directions which immigration has taken. The key factors include French immigration policy, the position of the French state toward immigrants and the situation

in the motherland and the relations with expats in France. It also has to be mentioned that the matters affecting and modifying Turkish immigration varied according to the time period. Different aspects were presented in the 1960s and were connected to immigration by single men. Separate features later shaped family reunification or chain immigration in general. Approaching the present, Turkish immigration is currently mainly driven and maintained by connections between kinship links in France, Turkey and by Kurdish refugees. It is evident that these influxes are unlikely to be completely halted, although the French state has begun a new strategy which differs from the mere reduction of immigration numbers. It consists of a tighter relationship between immigration and immigrants' commitment to the host state. Nowadays (not only) Turkish immigration (not only) has become much more influenced by and bound up with French state and its obligations.

Použitá literatura

Prameny

Zákon 2006-911 z 24. července 2006 o vstupu a pobytu cizinců a právu na azyl (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*).

Institut national d'études démographiques: <http://www.ined.fr/>

Institut national de la statistique et des études économiques: <http://www.insee.fr/>

Office Français de l'Immigration et de l'Intégration: <http://www.ofii.fr/>

Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>

The UN Refugee Agency: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

Consulat général de France à Istanbul: <http://www.consulfrance-istanbul.org/spip.php?article419>

Zákon 2005-32 z 18. ledna 2005 pro plánování sociální soudržnosti (*Loi n°2005-32 du 18 janvier 2005 de programmation pour la cohésion sociale*)

Plán sociální soudržnosti 2005-2009 (*Plan de cohésion sociale 2005-2009*),

<http://www.cnle.gouv.fr/Plan-de-cohesion-sociale-2005-2009.html>

Směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty. Úřední věstník Evropské unie.

ELELE, *Turcs en France: Album de Familles* (Paris: Bleu autour, 2006).

Roger ESTABLET, *Comment peut-on être Français?: 90 ouvriers turcs racontent* (Paris: Fayard, 1997).

Xavier THIERY, „Recent Immigration Trends in France and Elements for a Comparison with the United Kingdom,“ *Population (english edition)* 59, č. 5 (2004): 646,
<http://www.cairn.info/revue-population-english-2004-5-page-635.htm> (staženo 10. 1. 2010).

Literatura

Knížní publikace

Andrea BARŠOVÁ, Pavel BARŠA, *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku* (Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005).

Verda IRTIS-DABBAGH, *Jeunes issus de l'immigration de Turquie en France: Etat des lieux, analyse et perspective* (Paris: L'Harmattan, 2003).

Alain JUND, Paul DUMONT and Stéphane de TAPIA, *Enjeux de l'immigration Turque en Europe: Les Turcs en France et en Europe* (Paris: C.I.E.M.I. L'Harmattan, Paris, 1995).

Riva KASTORYANO, *Être Turc en France: Réflexions sur Familles et Communauté* (Paris: C.I.E.M.I. L'Harmattan, 1986).

Stéphane de TAPIA, *Migrations et Diasporas Turques: Circulation Migratoire et Continuité Territoriale* (Paříž: IFEA, Maisonneuve & Larose, 2005).

Patrick WEIL, *La France et ses étrangers: L'aventure d'une politique de l'immigration de 1938 à nos jours* (Paris: Gallimard, 1995).

Odborné články

Ahmet AKGÜNDÜZ, *Labour Migration from Turkey to Western Europe, 1960-1974: A Multidisciplinary Analysis*. Ashgate Publishing, (2008).

Samim AKGÖNÜL, “Islam turc, islams de Turquie: acteurs et réseaux en Europe,“ *Politique étrangère* 70, č. 1 (2005), <http://www.persee.fr> (staženo 8. 12. 2010).

Soner ÇAĞAPTAY, “Reconfiguring the Turkish Nation in the 1930s” , *Nationalism and Ethnic Politics* 8, č. 2 (Léto 2002).

Sergio CARRERA. A Comparison of Integration Programmes in the EU: Trends and Weaknesses. *Challenge Papers*, č. 1 (březen 2006), http://aei.pitt.edu/6773/01/1310_01.pdf (staženo 12. 1. 2011).

Emre DEMIR, „The Emergence of a Neocommunitarian Movement in the Turkish Diaspora in Europe: The Strategies of Settlement and Competition of Gülen Movement in France and Germany,“ (příspěvek přednesený v rámci *Muslim World in Transition: Contributions of the Gülen Movement*, International Conference, House of Lords, SOAS, LSE, Londýn, 25-27. 10. 2007).

Thomas-Murat ERDENIZ, „Paroles perdues, paroles retrouvées,“ *Hommes et migrations* 1261 (květen-červen 2006), <http://www.hommes-et-migrations.fr/index.php?/numeros/accueillir-autrement/1865-paroles-perdues-paroles-retrouvees> (staženo 10. 1. 2010).

Catherine GOKALP, „L'émigration turque en Europe et particulièrement en France“, *Population* 28, č. 2 (březen-duben 1973), <http://www.jstor.org>. (staženo 16. 10. 2010).

Anne Yvonne GUILLOU, Martine WADBLED, „Maçons turcs, un exemple de stratification ethnique dans l'économie bretonne“, *Hommes et migrations* 1260 (březen-duben 2006), http://www.hommes-et-migrations.fr/docannexe/file/1653/dossier_1260_dossier_1260_81_95.pdf (staženo 21. 1. 2011).

Daniele KOCHAL. „La politique de l'immigration au prisme de la législation sur les étrangers“, *Gisti*, <http://www.gisti.org/doc/presse/1997/lochak/politique.html> (staženo 18. 10. 2010).

Marie-Elisabeth MAIGRE, „The Influence of the Gülen Movement in the Emergence of a Turkish Cultural Third Way,“ (příspěvek přednesený v rámci *Muslim World in Transition: Contributions of the Gülen Movement*, International Conference, House of Lords, SOAS, LSE, Londýn, 25-27. 10. 2007).

Ural MANÇO, "Des organisations socio-politiques comme solidarités islamiques dans l'immigration turque en Europe", *Les Annales de l'Autre Islam*, Institut national des Langues et des Civilisations orientales, č. 4 (leden 1997).

Chirine MOHSENI, „La nouvelle génération kurde en France,“ (příspěvek přednesený v rámci Mezinárodní konference The Process of Integration of Kurds in the Countries of the European Union, Kurdish Institute of Paris, Paris, France, 24. února 2006).

Chirine MOHSENI, „L'accueil des demandeurs d'asile en France : le cas des Kurdes de l'East Sea“, *Hommes et migrations* 1238 (červenec-srpen 2002), <http://www.hommes-et-migrations.fr/index.php?id=1030> (staženo 7. 1. 2011).

Marie-Claude MUÑOZ, „Epouser au pays, vivre en France,“ *Revue européenne de migrations internationales* 15, č. 3 (1999), <http://www.persee.fr/web/guest/home> (staženo 30. 9. 2010).

Pontus ODMALM, „Turkish Organizations in Europe: How National Contexts Provide Different Avenues for Participation“, *Turkish Studies* 10, č. 2 (červen 2009), <http://dx.doi.org/10.1080/14683840902863988> (staženo 4. 1. 2010).

Claire RODIER, „Les délices du droit régalién: 1947–1997: 50 ans de régularisations“, *Gisti*, <http://www.gisti.org/doc/plein-droit/38/delices.html> (staženo 30. 10. 2010).

Gaye PETEK-SALOM, „Des gendres et des brus choisis au pays par les familles Turques de France,“ *Hommes et Migrations* 1232 (červenec - srpen 2001).

Gaye PETEK-SALOM, „Nouvelles figures de la migration et accueil personnalisé: L'exemple de primo-arrivants de Turquie,“ *VEI Enjeux* 125 (červen 2001), http://www.revues-plurielles.org/php/index.php?nav=zoom&no=36&no_article=10596 (staženo 10. 1. 2011).

Stéphane de TAPIA, „Les entreprises turques d'Europe: intégration socio-économique de l'immigration et expansion économique“, *Méditerranée* 106 (2006), <http://mediterranee.revues.org/index448.html> (staženo 17. 1. 2011).

Michèle TRIBALAT, „Chronique de l'immigration,“ *Population (French Edition)* 51, č. 1 (leden - únor 1996), <http://www.jstor.org> (staženo 10. 1. 2011).

Michèle TRIBALAT, „Chronique de l'immigration“ , in *Population* 38, č. 1 (1983),
http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/pop_0032-4663_1983_num_38_1_17731
(staženo 31. 10. 2010).

Michèle TRIBALAT, „Une estimation des populations d'origine étrangère en France en 1999“,
Population 59, č. 1 (2004), <http://www.jstor.org> (staženo 21. 1. 2011).

Rûşen WERDI, „Les Kurdes en France,“ (příspěvek přednesený v rámci Mezinárodní konference
The Process of Integration of Kurds in the Countries of the European Union, Kurdish Institute of
Paris, Paris, France, 24. 2. 2006).